REDACTIONEEL

Eimert Smits ([redacted]

Beste leden en medelezers.
We hopen dat iedereen weer gezond is teruggekomen van de vakantie en uitgerust de dagelijkse dingen weer kan opnemen; wij zijn er als redactie weer in geslaagd u nummer 93 van De Sneuper aan te bieden.
Zoals u van ons gewoon bent is ook deze keer weer een scala aan artikelen binnen een omslag gebracht en op schrift gesteld. Naast de gebruikelijke zaken gaan we deze keer o.a. "ijsbijten" met Hedzer van der Kooi en steken we bij winterse temperaturen over van/naar Ameland met André Staal. De "Groeten" komen al voor de zevende keer uit Amerika en worden doorgegeven door Kor Postma, terwijl ondergetekende de armvoogdij van Dokkum – naar voorbeeld van Ids Jousma – aan het licht brengt. Ook met nog vele andere artikelen hopen we het leesplezier bij U te versterken.
Het is een tijdlang niet voorgekomen, maar de voorraad kopij voor de volgende Sneupers is – op een enkel stuk na – op. Dus leden en medelezers, klim in de pen en stuur ons uw verhaal e.d.. Ook nog niet gecorrigeerde of onaffe versies zijn welkom!
In De Sneuper worden nogal eens data genoemd van diverse activiteiten, mocht u interesse hebben houdt de agenda bij de hand. We noemen deze keer:

Open Monumentendag op 12 september
Vrije Kolonistendag op 1 november

Beide voor Sneupers leuke dagen, zie ook verderop in dit nummer (bl. 156).
Voor het hoofdstuk "Ingeboekt" is deze keer weinig aangemeld, houdt U samen met ons in de gaten wat er verschijnt aan literatuur/bladen en boeken die het waard zijn om onder de aandacht te brengen. Graag doorgeven per email aan de redactie.
Het doorgeven van gegevens die nodig zijn voor het **extra nummer** met de **onderwerpen waaraan onze leden werken**, loopt nog niet zo snel. We geven de schuld maar aan de vakantieperiode, maar doet U het nog wel even? De uiterste inleverdatum is gesteld op 15 oktober, anders zijn we genoodzaakt oudere gegevens te gebruiken.
Er zijn nu wel weer genoeg vragen gesteld, het is nu leestijd geworden en openstaand voor uw reacties wensen we u met dit boekje in een hoekje veel plezier.

17 oktober: Ledendag te Burdaard

BESTUURLIJK

Johannes Dijkstra [redacted]

De vakanties zijn weer voorbij. Althans voor mij. Er zijn natuurlijk leden die wat langer vakantie hebben, zij genieten van hun pensioen. Dit is hun van harte gegund. Het sneupwerk naar geschiedenis en onze voorvaderen kan weer beginnen. Het Internet wordt een steeds meer gebruikt hulpmiddel. Hier staan soms verrassende gegevens op. Je kunt lekker thuis achter je pc sneupen wanneer je wilt, op een tijdstip waarop het je past. Niks geen openingstijden. Het is 24 uur per dag open. Geweldig. Zelf ben ik momenteel bezig mijn homepage aan te passen. De kwartierstaatgegevens hierop moeten ook weer een plekje hebben.
Het is altijd mooi om elke Sneuper weer een aantal nieuwe leden te kunnen melden. Deze keer ook weer. Geweldig. Dat er elk kwartaal een nieuwe Sneuper op de mat valt, is altijd weer leuk. Om dit in de toekomst ook te kunnen doen is het helaas noodzakelijk om de contributie voor onze buitenlandse leden te verhogen naar 25 euro (per 1-1-2010). De gestegen verzendkosten veroorzaken dit.
Voor de vakantie waren we als vereniging te gast bij de Schierstins te Veenwouden. Vaak rijd je er gewoon langs, zonder te beseffen wat voor geschiedenis zo'n gebouw heeft.

Op 17 oktober staat een ledendag in Burdaard gepland.

Hier gaat een Burdaardkenner, Wethouder Haije Talsma, vertellen over de geschiedenis van Ferwerderadeel. 's Middag gaan we de molen "De Zwaluw" en het Ruurd Wiersma huis bezoeken. Zie ook verderop in deze Sneuper. Tevens is Talsma een groot verzamelaar van gegevens over Talsma's en Tolma's. Hij heeft inmiddels al een grote database met namen.
Het is altijd belangrijk om PR te maken voor de vereniging, daarom denken we elke bestuursvergadering na over met welke activiteit we naar buiten kunnen treden. Bij welke activiteiten kunnen we aanwezig zijn met een stand. De Open Monumentendag te Dokkum biedt ons zo'n gelegenheid. De Vereniging zal met een stand aanwezig zijn in het Oude Postkantoor.
Ook komt het 25 jarig jubileum steeds dichter bij en daarbij De Praatstoel deel II. Dus is er nog wel wat te doen.
Ik zou zeggen; vul snel het opgavenformulier in (via onze website) voor de ledendag. Helaas kan ik er zelf niet bij zijn. Alvast een fijne dag toegewenst en veel sneupplezier. En natuurlijk veel leesplezier met deze nieuwe Sneuper.

KWARTIERSTAAT VAN INGRID MARIANNE DE VRIES

Generatie I

1 **Ingrid Marianne de VRIES**

Generatie II

2 **Menno Willem de VRIES**, geboren te Middelstum.

3 **Pietertje NIJDAM** geboren te Haren.

Generatie III

4 **Pieter** Sipkes **de VRIES**, geboren op 08-07-1907 te Munnekezijl, overleden op 17-07-1977 te Groningen op 70-jarige leeftijd, begraven te Bedum.

5 **Hilda Jantina KEIZER**, geboren 5-9-1911 te Wirdum(Gr.), overleden op 04-12-2008 te Groningen op 97-jarige leeftijd.

6 **Kornelis NIJDAM**, Boer/groente- en veehandelaar, geboren 11-07-1914 Haren, overleden 27-1-1999 Haren 84-j. leeftijd.

7 **Boukje van DALEN**, geb. 05-9-1915 Haren, overl. 1-10-2006 om 16.50 uur Haren 91-j. leeftijd, begraven 6-10-2006 te Haren.

Generatie IV

8 **Sipke** Jans **de VRIES**, geboren op 09-04-1873 te Anjum, overleden op 02-05-1956 te Munnekezijl op 83-jarige leeftijd, begraven te Munnekezijl.

9 **Dieuwke** Pieters **ZIJLSTRA**, geb. 27-04-1869 Burum, overl. 13-06-1942 Munnekezijl 73-j. leeftijd, begraven te Munnekezijl.

10 **Menno** Willems **KEIZER**, Dagloner/Landbouwer, geboren op 04-11-1878 te Garsthuizen, overleden te Wirdum.

11 **Jantje** Klazes **WIERSEMA**, Dienstmeid, geboren op 18-08-1882 te Zandeweer.

12 **Kornelis** Andries **NIJDAM**, Boerenknecht, veldarbeider, dagloner, geboren op 21-06-1874 te Haren, overleden op 10-05-1931 te Adorp op 56-jarige leeftijd.

13 **Lina** Jans **SUURD**, Dienstmeid, geboren op 01-08-1877 te Peize, overleden op 01-02-1940 te Haren op 62-jarige leeftijd.

14 **Abel** Egberts **van DALEN**, Landbouwer, geboren op 21-02-1890 te Haren, overleden op 28-07-1977 te Haren op 87-jarige leeftijd.

15 **Christina Cathartina** Hendriks **HOLTMAN**, geboren op 30-11-1892 te Haren, overleden op 25-01-1951 te Haren op 58-jarige leeftijd.

Generatie V

16 **Jan** Eeltje **de VRIES**, Arbeider, geboren 15-12-1845 te Paesens, overleden op 09-01-1903 te Oostdongeradeel op 57-jarige leeftijd.

17 **Tietje** Sipkes **FABER**, Dienstmeid, geb. 22-02-1839 Lioessens, overleden op 24-05-1920 te Oostdongeradeel op 81-jarige leeftijd.

18 **Pieter** Everts **ZIJLSTRA**, Boerenknecht, geboren op 27-11-1837 te Burum, overl. 17-09-1920 Kollumerland op 82-jarige leeftijd.

19 **Maria** Minzes **van HOUTEN**, geboren op 09-08-1836 te Stroobos, overl. 01-11-1920 te Kollumerland op 84-jarige leeftijd.

20 **Willem** Mennes **KEIZER**, Koopman, geboren ca 1844, overleden op 27-05-1930 te Groningen.

21 **Ettje** Willems **DIJKEMA**, Wollennaaister, geboren ca 1843 te Garsthuizen, overleden op 07-01-1919 te Overschild.

22 **Klaas** Eisses **WIERSEMA**, Landbouwer/kweker, geb. 18-09-1855 Uithuizen, overl. 10-08-1937 Ten Post op 81-jarige leeftijd.

23 **Pieterke** Everts **WEESSIES**, geboren 25-12-1854 te Zandeweer, overleden op 27-03-1933 te Zandeweer op 78-jarige leeftijd.

24 **Andries** Jans **NIJDAM**, Molenaar, geboren op 10-09-1829 te Hoornschedijk, overleden op 04-12-1884 te Hemmen(gem. Haren) op 55-jarige leeftijd.

25 **Geesje** Kornelis **SCHUT**, geboren op 17-10-1833 te Haren, overleden op 26-03-1930 te Glimmen op 96-jarige leeftijd.

26 **Jans** Adams **SUURD**, geboren op 29-05-1853 te Peize, overleden op 14-03-1905 te Peize op 51-jarige leeftijd.

27 **Hinderkien** Hindriks **LAMMERTS**, geboren op 17-03-1855 te Sandebuur, overleden op 24-04-1941 te Peize op 86-jarige leeftijd.

28 **Egbert** Johannes **van DALEN**, Landbouwer, geb. ca 1853 Haren, overl. 15-03-1930 te Zuidlaren. *Overleden in Dennenoord.*

29 **Bouchien** Hermannus **MANNES**, geboren ca 1856 te Haren.

30 **Hendrik** Lentzes **HOLTMAN**, Landbouwer, geboren ca 1866 te Hemmen, overleden op 10-02-1941 te Haren.

31 **Henrica Alida** Joannes **DUNNEBACKE**, geboren ca 1873 te Groningen.

Generatie VI

32 **Eeltje** Jans **de VRIES**, Arbeider, geboren 22-02-1807 te Groot Midhuizen(o/Ee), overl. 31-07-1860 Paesens op 53-jarige leeftijd.

33 **Japke** Lieuwes **SLAGER**, geboren op 08-01-1818 te Anjum, overleden op 04-10-1888 te Oostdongeradeel op 70-jarige leeftijd.

34 **Sipke** Jans **FABER**, Boerenknecht, geboren op 12-01-1810 te Hantum, gedoopt op 11-02-1810 te Hantum, overleden op 06-03-1889 te Oostdongeradeel op 79-jarige leeftijd.

35 **Ybeltje** Jacobs **VOS**, geboren op 28-08-1815 te Lioessens, overleden op 12-03-1865 te Paesens op 49-jarige leeftijd.

36 **Evert** Alberts **ZIJLSTRA**, geboren op 28-04-1801 te Kollum, gedoopt op 27-05-1801 te Kollum, overleden op 30-11-1885 te Kollumerland op 84-jarige leeftijd.

37 **Dieuwke** Pieters **ZIJLSTRA** (Tuinstra), geboren op 21-04-1802 te Burum, gedoopt op 27-05-1802 te Burum, overleden op 20-05-1855 te Burum op 53-jarige leeftijd.

38 **Menze** Klazes **van HOUTEN**, Bakkersknecht/arbeider, geboren ca 1807 te Oldehove, overleden op 30-11-1889 te Pieterzijl. *Gem. Grijpskerk. Woonde te Visvliet.*
39 **Gesina** Kornelis **KOOI**, geboren op 09-10-1814 te Grijpskerk, overleden op 24-01-1885 te Visvliet op 70-jarige leeftijd.
40 **Menne** Willems **KEIZER**, Boerenknegt, geb. ca 1816 Loppersum
41 **Hilje** Jakobs **NIENHUIS** (Hiltje), geb. ca 1816 te Loppersum.
42 **Willem** Reinders **DIJKEMA**, Schoenmaker.
43 **Maria** Jans **van der LAAN**.
44 **Eisse** Freerks **WIERSEMA**, Dagloner, geb. 4-6-1816 Uithuizen, overl. 08-10-1899 te Sioux Center Iowa USA op 83-jarige leeftijd.
45 **Jantje** Arends **SCHOONOORT**, geboren op 02-08-1816 te Middelstum, overl. 05-03-1877 te Uithuizen op 60-jarige leeftijd.
46 **Evert** Pieters **WEESSIES**, geb. 10-07-1811 te Uithuizermeden, overl. 14-06-1888 te Kantens op 76-jarige leeftijd.
47 **Margaretha** Okkes **NIEHOF**, geb. 13-02-1832 te Oldenzijl.
48 **Jan** Andries **NIJDAM**, geboren te Hoornschedijk, gedoopt op 19-12-1802 te Haren.
49 **Jantje** Jannes **van LOO**, geboren te Haren, gedoopt op 23-05-1802 te Haren, overleden op 09-05-1850 te Haren op 47-jarige leeftijd.
50 **Kornelis SCHUT**.
51 **Lammechien BRINK**.
52 **Adam** Jannes **SUURD**, geboren op 01-10-1828 te Peize, overleden op 09-02-1886 te Peize op 57-jarige leeftijd.
53 **Lina KOOPS**, geboren op 10-01-1826 te Peize, overleden op 13-02-1892 te Peize op 66-jarige leeftijd.
54 **Hindrik LAMMERTS**.
55 **Aaltje** Karst **BOER**.
56 **Johannes** Egberts **van DALEN**, geboren ca 1825.
57 **Teetje** Jannes **VEDDER**, geboren ca 1830.
58 **Hermannus MANNES**.
59 **Annechien SANTS**.
60 **Lentze HOLTMAN**, geboren ca 1828 te Haren, overleden op 15-02-1889 te Haren.
61 **Pietertje van ES**.
62 **Joannes Casparus Antoni DUNNEBACKE**, Tuinier/moesker, geboren op 20-09-1843 te Roden, overleden op 12-12-1919 te Haren op 76-jarige leeftijd.

63 **Christina Catharina** Jelles **BOERSMA**, Dienstmeid, geboren 20-08-1848 Groningen, overl. 27-01-1933 Haren op 84-j. leeftijd

Generatie VII

64 **Jan** Gooitsens **de VRIES**, Gardenier, geboren ca 1771, gedoopt op 17-02-1771 te Oosternijker, overleden op 20-03-1834 te Oostdongeradeel. *Woonde op Grote Midhuizen o/Ee . Nam op 21 dec 1811 de familienaam " de Vries" aan.*

65 **Rienkje** Eeltjes **TUINSTRA** (de Vries), geboren op 17-06-1778 te Paesens, gedoopt op 05-07-1778 te Paesens, overleden op 01-03-1841 te Oostdongeradeel op 62-jarige leeftijd.

66 **Lieuwe** Jans **SLAGER**, Koopman/slagter, geb. ca 1765 te Anjum, gedoopt 02-02-1766 Anjum, overleden op 16-08-1830 te Anjum.

67 **Riemke** Lolkes **WIERSTRA**, geboren ca 1779, overleden op 20-08-1830 te Anjum.

68 **Jan JANS**, Smidsknecht, geboren te Hantum.

69 **Tietje TJIPKES**, geboren te Hantum.

70 **Jacob** Jacobs **VOS**, geb. 08-08-1783 te Lioessens, gedoopt (NH) 24-08-1783 Lioessens, overl. 03-11-1838 OOD op 55-j. leeftijd.

71 **Hiltje** Jakobs **REVIUS**, geboren ca 1784 te Morra, overleden op 10-07-1835 te Oostdongeradeel.

72 **Albert LIBBES**.

73 **Grietje EVERTS**, geboren ca 1769, overl. 01-05-1810 te Kollum.

74 **Pieter** Haykens **ZIJLSTRA**, geboren ca 1768, overleden op 09-04-1825 te Kollumerland.

75 **Antje** Ykes **ZEVENGA**. *Op 5 apr 1795 gedoopt op belijdenis te Munnekezijl.* Overleden ca 1811 te Burum.

76 **Klaas** Menzes **van HOUTEN**, Veldwachter;schatter, ijker der botervaten, geboren op 21-12-1771 te Oldehove, gedoopt op 25-12-1771 te Oldehove, overleden op 26-08-1840 te Oldehove op 68-jarige leeftijd. *Woonde te Oldehove.*

77 **Sara** Thomas **de VRIES**, geboren op 29-06-1770 te Oldehove, gedoopt op 08-07-1770 te Oldehove, overleden op 10-02-1858 te Oldehov op 87-jarige leeftijd.

78 **Kornelis** Jans **KOOI**, Kastelein/schoenmaker, geboren ca 1794.

79 **Marijke** Jans **VISSER**, geboren ca 1795.

80 **Willem** Mennes **KEIZER**, Dagloner, geboren ca 1792 te Westeremden, overleden op 16-01-1850 te Loppersum.

81 **Antje** Jakobs **MEIJER**, geboren ca 1786 te Westerwijtwerd, overleden op 20-06-1848 te Loppersum.
82 **Jacob** Jans **NIENHUIS**.
83 **Hindrikje** Pieters **STIPHORST**.
86 **Jan** Jans **van der LAAN**.
87 **Aaltje HENDRIKS**.
88 **Freerk** Klaassens **WIERSEMA**, Tolgaarder, geb. 23-01-1793 te Oldorp, ged. 23-01-1793 Uithuizen, overl. idem 23-04-1865 (72)
89 **Lysabeth** Eysses **WIERSEMA**, geboren op 01-04-1793 te Usquert, overleden 06-07-1829 te Uithuizen op 36-jarige leeftijd.
90 **Arent SCHOONOORT**.
91 **Liefke DAMHOFF**.
92 **Pieter** Evert **WEESSIES**, geboren op 25-09-1791 te Usquert, overleden op 20-03-1871 te Uithuizermeden op 79-jarige leeftijd.
93 **Elske** Joosten **BOERSEMA**, gedoopt op 25-12-1793 te Uithuizermeden, overleden op 26-02-1864 te Uithuizermeden op 70-jarige leeftijd.
94 **Okke** Jans **NIEHOF**.
95 **Trijntje JANS**.
96 **Andries** Berends **NIJDAM**, Verveender/veenbaas aan de Hoorsedijk, gedoopt op 24-11-1737 te Ureterp/Siegerswoude, overleden op 29-03-1808 te Hoornschedijk op 70-jarige leeftijd. *Woonde vanaf 1760 in de "Nieuwe Elsborg"*.
97 **Jantje JANS**, Tappersche, geboren op 12-11-1758 te Haren.
98 **Jannes** Jacobs **van LOO**.
99 **Aantje JANS**.
104 **Jannes** Adams **REINDERS**, geboren op 30-09-1798 te Peize, overleden op 16-02-1861 te Peize op 62-jarige leeftijd.
105 **Jantien** Stevens **BRINK**, geboren op 29-08-1791 te Peize, overleden op 05-07-1864 te Peize op 72-jarige leeftijd.
106 **Jan** Hindriks **KOOPS**.
107 **Harmtien** Jans **VENEKAMPError! Reference source not found.**.
112 **Egbert van DALEN**, Koopman, geboren ca 1789 te Vries, gedoopt op 13-12-1789 te Vries.
113 **Geertruida** Jans **POOTHOLT**, geboren op 08-12-1799.
114 **Jannes VEDDER**.
115 **Fennechien PIETERS**.
124 **Casparus Renatus DUNNEBACKE**, Schrijnwerker(fijn timmerman), geboren op 08-07-1807 te Amsterdam, overleden op 24-09-1865 te Groningen op 58-jarige leeftijd.

125 **Henrica Alida Wigberta KLOOSTERHUIS**, geb. 13-02-1812 Groningen, overl. 19-12-1877 te Groningen op 65-jarige leeftijd.
126 **Jelle** Klazes **BOERSMA**, Winkelier in een schip, geboren op 06-11-1824 te Boven Knijpe.
127 **Aaltien CIO**, geboren op 01-09-1823 te Groningen, overleden op 21-10-1863 te Groningen op 40-jarige leeftijd.

Generatie VIII
128 **Gooitsen JANS**, gedoopt (NH) op 17-06-1742 te Nes/Wierum.
129 **Janke DERKS**, geboren te Oosternijkerk.
130 **Eeltje** Bartels **TUINSTRA**, gedoopt (NH) op 15-12-1743 te Anjum, overl. 01-01-1816 te Oostdongeradeel op 72-jarige leeftijd.
131 **Jetske RENGERS** (Jitske Ringers), geboren ca 1745, overleden op 10-03-1826 te Oostdongeradeel.
132 **Jan HENDRIKS**, Slagter. *Woonde te Anjum*.
133 **Tjitske HENDRIKS**.
134 **Lolke HOUKES**, Landbouwer. *Woonde te Niawier*.
135 **Trijntje DOUWES**.
140 **Jacob MARTENS**.
141 **Neeltje DIRKS**.
148 **Hayken JANS**.
152 **Menze ANNES**.
153 **Hiltje FREERKS**.
154 **Tomas de VRIES**.
155 **Hindrijke KIST**.
156 **Jan BOUWKES**.
157 **Epke KORNELIS**, Arbeidersche.
158 **Jan VISSER**, Hoedemaker.
159 **Geesjen HINDRIKS**
160 **Menne** Jiltes **KEIZER**.
161 **Blijke** Willems **MOORLAG**.
162 **Jakob MEIJER**.
163 **Freeke WOLTERS**.
178 **Eisse CORNELIS**, Landbouwer, geboren op 19-09-1751 te Breede, overleden op 05-11-1802 te Breede op 51-jarige leeftijd.
179 **Maayke DERKS** (Wiersema), geboren ca 1766 te Usquert, overleden op 01-09-1826 te Zandeweer.
184 **Evert FREERKS**, gedoopt op 13-03-1757, overleden op 05-08-1815 te Uithuizen op 58-jarige leeftijd.
185 **Hindrikje JANS**, geb. ca 1758, overl. 25-07-1797 te Usquert.

186 **Joost** Harmens **BOERSEMA**.
187 **Trijntje HARMS**.
192 **Berend Sytzes NIJDAM,** Schoenmaker, later arbeider, verveender, veenbaas, geboren te Goingahuizen, gedoopt op 29-03-1711 te Grouw, overleden te Elsburg(onder Eelde)**.**
193 **Aalke ANDRIES**, geboren ca 1712 te Smalle Ee.
194 **Jan ALBERTS**, geboren te Haren(?).
195 **Aaltien ROELOFS**, geboren te Hoornschedijk.
208 **Adam** Christiaan **REINDERS**, geb. ca 1750 Peize, overl. v 1812.
209 **Jantien JANS** (Schuurman).
210 **Steven** Thijs **BRINK**.
211 **Trientien LUICHIES**.
225 **Anna EGBERTS**.
226 **Jan** Gerrits **POOTHOLT**.
227 **Geertruid EWOLDS**.
248 **Joannis Casparis DUNNEBACKE**, Schrijnwerker.
249 **Joanna CLOET(E)**.
250 **Henricus** Joannes **KLOOSTERHUIS**, Schipper.
251 **Alexandra van der LINDE**.
252 **Klaas** Jelles **BOERSMA**.
253 **Jeltje** Tabes **van der SCHAAF**.
254 **N.N.**
255 **Christina Catrijne ZIJON**, Winkeliersche/Koopvrouw, gedoopt op 09-05-1802 te Groningen.

LEDEN EN HUN ONDERWERPEN

Een van de doelstellingen van onze historische vereniging is het bewerkstelligen van contact tussen de leden van de vereniging: zo kan men elkaar helpen en onnodig dubbel onderzoek vermijden. Daartoe werd er bijvoorbeeld in 2000 en 2002 een “Onderwerp van Onderzoek” uitgegeven waarin alle leden werden opgenomen en de onderwerpen waaraan gewerkt werd, voor zover bekend bij de redactie. Dit najaar wil de redactie graag een herziening van dit boekwerkje uitgeven met: ledennaam en nummer, emailadres en onderwerp van onderzoek. Daarvoor hebben we de hulp van onze leden nodig. We vragen u:

* **uw onderwerp(en) van onderzoek op te geven**
* **uw emailadres door te geven**
* **indien bezwaar tegen vermelding van emailadres: doorgeven!**
* **graag ideeën doorgeven voor artikelen en/of rubrieken voor De Sneuper**

REACTIES VIA: [redacted]

GROETEN UIT AMERIKA (7)

Kor Postma ([redacted]

In het zevende deel volgen we de familie Sjoerd Aukes Sipma.

Naast de genoemde emigranten uit Dantumadeel zaten op het schip de ”Pieter Floris” ook enkele emigranten uit Oost- en Westdongeradeel. Dit waren onder andere:
Sjoerd Aukes Sipma en zijn vrouw Jantje Sjoukjes de Vries.
Gerrit Gerbens van der Weit en zijn vrouw Wypkje Jacobs Kuipers.
Abraham Paulus Buwalda en zijn vrouw Aaltje Jans Havenga.
Het echtpaar van der Weit reisde met vier kinderen en het echtpaar Buwalda met vijf kinderen.
In het zevende en achtste deel van deze serie kijken we naar hun verhaal en hun verbondenheid met de Familie Roorda uit Dantumadeel.
We beginnen met de meest bekende in deze serie namelijk **Sjoerd Aukes Sipma**. Hij werd geboren op 17 augustus 1812 te Bornwird in de gemeente West-Dongeradeel. Hij was een zoon van Auke Sipkes Sipma en Yttje Ritskes Reitsma en boerenknecht en gardenier van beroep. Op 06 maart 1847 trouwde hij in de gemeente Westdongeradeel met Jantje Sjoukjes de Vries. Zij was geboren op 6 juni 1819 te Engwierum in de gemeente Oost-Dongeradeel. Zij was een dochter van Sjoukje Ruurds de Vries. Op de geboorteakte van Jantje staat het volgende vermeld:
Jantje, dochter van Sjoukje Ruurds de Vries, arbeidster ”zijnde door haar in onecht geteeld”. *Sjoerd Aukes Sipma*
Vrij kort na hun huwelijk vertrekken ze
op 3 april 1847 naar Amerika op zoek naar een beter bestaan. Na een voorspoedige tocht kwamen ze op 11 juni 1847 aan in Baltimore. Op 31 augustus 1847 arriveerde de Friese delegatie in Pella. Op 23 september 1848 wordt hun eerste kind geboren dat de naam Yttje (later Edith) zal krijgen. In 1850 wordt er een zoontje geboren dat de naam Auke krijgt. Op 1 januari 1852 wordt er een tweede zoon geboren die de naam Jan (later

John) zal krijgen. Ook wordt het gezin gezegend met de geboorte van een derde zoon. Hij krijgt de naam Sipke. Waar en wanneer hij geboren is, is niet bekend. Alle andere drie kinderen zijn geboren in Pella, Marion County, in Iowa.
Het gezin wordt in rouw gedompeld wanneer in 1852 op tweejarige leeftijd plotseling Auke komt te overlijden. Enkele jaren later overlijdt ook Sjoerd Aukes Sipma´s eerste echtgenoot Jantje Sjoukjes de Vries, wat een groot verlies voor hem betekende.
Jantje Sjoukjes de Vries overlijdt voor 13 oktober 1857 te Pella, Marion County, Iowa want op deze datum (13 oktober 1857) trouwt Sjoerd Aukes Sipma namelijk voor de tweede keer, nu met Boukje Tjeerds Boonstra.
Boukje (Baukje en later Bertha genoemd) Boonstra was eerder gehuwd geweest met Tjeerd Tjeerds Bruinja (Bruinia). Boukje Boonstra was een dochter van Tjeerd Dirks Boonstra en Geeltje Hoekes de Haan. Ze werd geboren te Bergum op 7 juni 1830 en huwde op 19 jarige leeftijd op 10 mei 1850 in de gemeente Tietjerksteradeel met Tjeerd Tjeerds Bruinja. Tjeerd Tjeerds Bruinja was een zoon van Tjeerd Pieters Bruinja en Trijntje Sijbes Kuipers. Hij was geboren op 28 juni 1824 te Eestrum.
Uit het eerste huwelijk van Boukje Boonstra werden drie kinderen geboren. Geeltje, Tjeerd en Trijntje Bruinja waren hun namen.
Tjeerd en Boukje arriveerden op 11 juni 1855 in New York vanuit Rotterdam. Het schip waarop ze de oversteek maakten heette "Tarvlinta".
In Pella wordt dochter Carrie (Trijntje) geboren op 6 sept. 1856. Tjeerd Tjeerds Bruinja overlijdt ook voor 13 oktober 1857.

Aankomst emigranten in New York

Uit het tweede huwelijk met Sjoerd Aukes Sipma worden nog eens zeven kinderen geboren. Auke (Oscar) Sipma geboren 8 oktober 1858, Geertje (Kate) Sipma geboren 19 mei 1862, Hiltje (Lillie) Sipma geboren 28 november 1864, Sipke Sipma geboren 26 februari 1867, Richard Sipma geboren 17 oktober 1869, Annie Sipma geboren 29 juli 1872 en John Sipma, geboortedatum onbekend.

Alle zeven kinderen zijn geboren te Pella, Marion County, in de staat Iowa.
Boukje Boonstra (Bruinja) Sipma overlijdt op 12 of 16 juli 1884 in Orange City, Sioux County, in de staat Iowa.
Ze wordt begraven op de West Lawn begraafplaats in Orange City, Sioux County, Iowa.

West Lawn begraafplaats Orange City, Sioux County, Iowa

Sjoerd Aukes Sipma kan zeker niet zonder vrouw want hij trouwt zowaar voor de derde keer. Op 7 juni 1893 trouwt Sjoerd Aukes Sipma in Orange City, Sioux County, Iowa, met Kaatje de Boer. Kaatje de Boer was geboren te Zwartsluis (Overijssel) op 25 april 1835 en een dochter van Peter de Boer en Hendrika Derks Toetert. Ook zij had reeds een huwelijk achter de rug met Berend Hendrik Isaac Mulder. Uit haar eerste huwelijk waren driekinderen geboren. Kaatje de Boer kwam waarschijnlijk in december 1881 naar Amerika.
Het derde huwelijk van Sjoerd Aukes Sipma heeft niet lang geduurd want op 16 januari 1896 overleed hij in Orange City, Sioux County, Iowa.
Hij wordt eveneens begraven op de West Lawn Cemetery, Orange City, Sioux County, Iowa.

Na het huwelijk met Sjoerd Aukes Sipma trouwt ook Kaatje de Boer voor de derde keer en wel met Wobbe Siebes Steensma.
Wobbe Siebes Steensma was geboren op 21 september 1820 te Hallum en was een zoon van Siebe Klazes Steensma en Antje Wobbes Boonstra.

Graf Sjoerd Aukes Sipma

Hij was eerder gehuwd geweest met Antje Tjeerds de Boer, dochter van Tjeerd Pieters de Boer en Antje Rinderts Lelia, en had reeds vijf kinderen uit dit huwelijk. Wobbe Siebes Steensma overlijdt op 11 juli 1911 te Orange City, Sioux County, Iowa. Kaatje de Boer overlijdt op 3 april 1914 in Bon Homme Co, in de staat South Dakota.

Hoe vergaat het de kinderen van Sjoerd Aukes Sipma.
Yttje (Edith) trouwt op 24 oktober 1871 in Orange City met Peter Hein de Jong. Yttje (Edith) overlijdt op 20 december 1920 eveneens te Orange City.
Peter Hein de Jong was geboren op 9 april 1847 en overleed op 14 december 1922.
Beiden worden begraven op de Newkirk begraaf-plaats te Newkirk, in de staat Iowa.

Yttje Sipma en Peter Hein de Jong

Het echtpaar de Jong laat zeven kinderen na.
Jan (John) trouwt op 9 februari 1875 in Pella met Arendina (Dina) Harmson of Harmsen. Jan (John) overlijdt op 26 juli 1931 in Sioux County, Iowa. Ardena Harmsom was geboren rond 1857 en overleed na 10 mei 1891 exacte datum niet bekend (10 mei 1891 is geboorte-datum jongste zoon)

Gezin Peter Hein de Jong met zeven kinderen

Edward Sipma). Het echtpaar laat zes kinderen na.
Auke (Oscar) Sipma trouwt op 26 maart 1888 in Boyden met Bertha de Vries. Auke (Oscar) Sipma overlijdt op 15 oktober 1943 eveneens in Boyden, Sioux County, Iowa. Bertha de Vries was geboren op 8 augustus 1870 in Nederland en overleed op 20 februari 1956 waarschijnlijk ook in Boyden.
Het echtpaar laat zeven kinderen na.
Geertje (Kate) Sipma trouwt op 24 maart 1880 in Orange City, met Charles Nathaniel Sawyer. Geertje (Kate) Sipma overlijdt op 21 juli 1913 in Hull, Sioux County, Iowa. Charles Nathaniel Sawyer was geboren op 1 maart 1830 in Buffelo, New York en overleed op 10 oktober 1926 in Sioux Falls in de *Charles Nathaniel Sawyer*
staat South Dakota.
Het echtpaar laat zevenkinderen na.
Hiltje (Lillie) Sipma trouwt op 16 maart 1885 in Orange City, met John Boterman.Hiltje (Lillie) Sipma overlijdt op 18 december 1940 in Hull, Sioux County, Iowa. John Boterman was geboren op 28 maart 1859/1861 te Pella en overleed op 06 juni 1926 in Excelsior Sprs in de staat Missouri. Het echtpaar laat zes kinderen na.
Sipke Sipma trouwt op 22 januari 1891 in Sioux City met Anna Jansma. (ook wordt als mogelijke huwelijksdatum 22 juli 1890 genoemd). Het echtpaar scheidde in 1923. Sipke Sipma overlijdt op 18 december 1933 eveneens in Sioux City,Woodbury County, Iowa. Anna Jansma is geboren in 1873 en overleed in 1926 verdere gegevens omtrent haar zijn niet bekend.
Het echtpaar laat vier kinderen na.
Richard Sipma trouwt op 25 augustus 1892 in Orange City met Anna Baas. Richard Sipma overlijdt in september 1934. Anna Baas is geboren op 27 maart 1874 en overleden op 7 mei 1953, waar is bij mij niet bekend.
Het echtpaar laat negen kinderen waarvan de jongste Clarence Ray wordt geboren op 13 november 1913 in Gascoyne in de staat Noord Dakota zodat waarschijnlijk ook daar Richard en Anna zijn overleden.

Annie Sipma trouwt op 17 augustus 1892 met Wiebe Lieuwes van der Schaaf. Annie Sipma overlijdt op 6 maart 1918 in Newkirk, Sioux County, Iowa (ook wordt 1938 als overlijdensjaar vermeld).
Wiebe Lieuwes van der Schaaf is geboren op 23 november 1866 in de gemeente Kollumerland en overleed eveneens te Newkirk op 11 januari 1936. Ze liggen begraven op de Newkirk Cemetery in Iowa.
Het echtpaar laat zeven kinderen na.
Over het kind genaamd **John** uit dit huwelijk is verder niks bekend.
Trijntje uit het eerste huwelijk van Boukje Boonstra en Tjeerd Bruinja krijgt later ook de naam Sipma. Deze Trijntje later ook wel Carrie genoemd trouwt op 10 december 1875 in Pella met Andrew van der Berg.
Carrie (Trijntje) Bruinja Sipma overlijdt in 1931.

Gezin Andrew van der Berg met tien kinderen

Andrew van der Berg werd geboren in februari 1850 in Nederland en overleed op 10 september 1927 ,verdere gegevens van hem zijn onbekend. Het echtpaar van der Berg laat 10 kinderen na.

Hiermee komt het aantal genoemde kleinkinderen van Sjoerd Aukes Sipma op 63. Sjoerd Aukes Sipma werd een vooraanstaand man in Pella en mede oprichter van de tweede nieuwe kolonie Nieuw-Holland later Orange City genoemd. Deze nederzetting groeide in korte tijd uit tot een plaats met zo´n 1500 inwoners. Orange City werd net zo welvarend als Pella.
De eerste kerk die men er stichtte was van de Gereformeerde Gemeente waarvan Sipma ouderling is geweest. Zakelijk ging het Sjoerd Sipma redelijk goed. Een uittreksel van het "Census" landbouwoverzicht uit 1850 laat zien dat hij 40 acres in cultuur gebracht land bezat en 129 acres woest land dat iets ten westen van Pella lag. Op dat moment had zijn land een waarde van 600 dollar.

Verder bezat hij naast gereedschap en landbouwwerktuigen, 2 paarden, 1 muilezel, 6 koeien, 12 varkens en 4 schapen met een totale waarde van 112 dollar.
Hij handelde naast zijn boerenbedrijf in landbouwgronden omdat hij zag dat de waarde van deze gronden zeer snel opliep.
Spijt van zijn beslissing om Friesland te verlaten heeft hij nooit gehad getuige zijn vele brieven naar zijn geboorteland. Het afscheid van zijn vader viel hem daar in tegen zwaar.
Een kort fragment uit een van zijn brieven:

Kerk in Orange City

Nog een enkel woord tot u, mijnen ouden Vader! Zoo gij nog in leven zijt. Om u hier heen te begeven, zou misschien niet goed zijn; gij zoudt denkelijk op reis bezwijken. Het scheiden van u, geliefde vader viel mij zwaar, veel zwaarder dan ik heb laten blijken.
Het zal zeker zeer aangenaam voor u zijn dat gij nog al eens berigten van ons krijgt; dan weet gij, dat wij in een veel beter land zijn.
Ik zou wel gaarna wenschen bij U te zijn, Vader! En ook bij alle mijne broeders en zusters; maar ik wensch niet weder in Vriesland te zijn.
Och, Vader! Mogten onze namen bevonden worden geschreven te zijn in het Boek des Levens, waarvan aan deze zijde des grafs iets moet gekend worden; dan zouden wij elkander hier namaals eens weder zien in het hemelsche Jerusalem, waar geen rouw of geween meer zal zijn; dan zouden al onze tranen worden afgewist.
Den 23 September is mijne vrouw bevallen van ene welgeschapen dochter, en beiden zijn op dit oogenblik nog welvarende.
Dat is ook de reden, waarom ik niet eerder geschreven heb, de brief is er naar opgehouden.
Ik wensch allen, wat naar ziel en lighaam wenschelijk is.

Een aantal van deze brieven zijn bewaard gebleven en de Friese achterblijvers hebben deze correspondentie gebundeld tot een historisch waardevol boekwerkje.
Sipma kan met recht genoemd worden als een van de belangrijkste uit Friesland afkomstige pioniers die met overgave werkten aan de opbouw van het midwesten van Amerika.

Sjoerd Aukes Sipma was een volle broer van Hiltje Aukes Sipma die we tegen zijn gekomen in deel 3 van deze serie en getrouwd was met Heerke Ypes Vierzen.

Pioniers op zoek naar een nieuwe kolonie 1869
v.l.n.r. Hendrik Jan Van De Waa, Sjoerd Aukes Sipma, Jelle Jans Pelmulder, Huibertus Muilenberg

Heeft u naar aanleiding van dit verhaal aanvullingen of verbeteringen dan hoor ik dat graag.
Mede dank zij de medewerking van onderstaande personen is dit artikel tot stand gekomen: Wilma Vande Berg, Marvin Knock, Linda Ziemann (allen USA), Hans van der Woude (NED), Albert Geurink (NED).

VRIJE KOLONISTENDAG: 1 NOVEMBER

Op **zondag 1 november 2009** wordt in Frederiksoord een **Vrije Kolonistendag** gehouden. Bedoeld voor iedereen die is geïnteresseerd in de landbouwkoloniën voor armen die de Maatschappij van Weldadigheid rond 1820 oprichtte in Frederiksoord, Willemsoord en Wilhelminaoord. Het evenement vindt plaats in vier dicht bij elkaar gelegen locaties: museum De Koloniehof, het gebouw Inforium, hotel Frederiksoord en Huis Westerbeeksloot. Er zijn lezingen, talkshows en documentaires over de koloniën, en het Drents Archief is aanwezig met archiefmateriaal voor mensen die onderzoek willen doen. De Vrije Kolonistendag duurt van **11:00 tot 17:00 uur** en wordt georganiseerd door de Maatschappij van Weldadigheid, Drents Archief, Wil Schackmann en gemeente Westerveld, toegang is **gratis.** Vanaf begin september zal nadere informatie over het programma te vinden zijn op het internetadres **www.kolonistendag.nl.**

MIGRATIE IN FRIESLAND

Libbe Meerema ([redacted]

Een bekend verschijnsel in de vorige eeuw was de verhuizing van arbeiders in mei van de ene boer naar de andere. De reden was het vooruitzicht van een beter loon of betere huisvesting. Soms ook was de relatie tussen werkgever en werknemer een bron van ergernis en ellende. Minder bekend –althans voor mij- was de verhuizing van grote groepen arbeiders uit Noord-West Overijssel naar Zuid-West Friesland. Dit verschijnsel deed zich voor, na het midden van de 18de eeuw.
Vanaf die periode werd de winning van turf in het gebied rond Steenwijk en Giethoorn schaars, waardoor de verveners hun geluk in Friesland gingen beproeven. Daarnaast waren de grond- en pachtprijzen van weidegrond in Friesland tot een dieptepunt gedaald door de verwoestende veepest in de jaren 1744/45. Dit was voor de veenbazen uit de Kop van Overijssel m.n. uit de buurt van Giethoorn reden om naar de gemeente Schoterland in Friesland en omliggende gemeenten te verhuizen.
Door het gebruik van de baggerbeugel werd de veenmassa die bestond uit veenmos-veen van de zandbodem losgemaakt. Men legde deze veenmassa in een laag van 20 cm. op het land te drogen en deze werd vervolgens vastgetrapt. Met een spade werd de specie in blokjes verdeeld en opgestapeld zodat ze konden drogen.
Geleidelijk werden de wateroppervlakten steeds groter en de legakkers, waar de uitgebaggerde turf werd gedroogd, steeds kleiner. Door stormvloeden en overstromingen (1775/1776) werden de legakkers weggeslagen en ontstonden de Wieden. Het dorp Beulake verdween volledig in het water. Ook andere plassen ontstonden door deze werkwijze: o.a. het Nannewijd.
Niet iedereen was hierover verheugd, getuige de volksdichter Maarten Jans uit Lippenhuizen.

“Maar Leser, wie gij sijt: Wilt u eens omme kijken,
Na ’s Leeg Land Graveri, en ’t hier bij vergelijken;
En Gij zult dan met Mij, wel haast worden gewaar,
Hoe dat men ’t Land vernielt: aan Turf en Baggelaar.
Hoe dat m’aldaar ter plaats, gehele grote Velden,
Tot enen woesterni, en Waterpoelen stelden”.

Er verschenen ook officiële protesten tegen de laagveengraverijen. De nieuwe inwoners vestigden zich voornamelijk in Sint-Johannesga; in de

jaren 1750/1760 arriveerden de eerste verveners, maar de grote stroom kwam op gang in de jaren '70. Met c.a. 70 huishoudens verdubbelde het aantal inwoners. Naar Rotsterhaule kwam de stroom trager op gang: hier groeide het inwonertal tussen 1744 en 1795 van 73 naar 453 zielen. Rohel profiteerde nog het minst met een groei van acht naar zestien huishoudens. De naam Rohel betekent: laagliggend land. Rea is de kleur van het veen. Een hel is een veenput, rode wal van een turfafgraving.

De Bewoners van de Veengebieden

Ze vormden een vergeten groep, naast land- en veenarbeiders waren er fabrieksarbeiders en andere ongeschoolden.
Het baggerwerk werd grotendeels gedaan door trekarbeiders. Ze kwamen vaak uit Duitsland m.n. uit het gebied rond Münster en Osnabrück, om in het laagveen dit zware, maar relatief goed betaalde werk te doen. In Schoterland waren in 1811 – 111 buitenlandse arbeiders aan het werk.
De woonomstandigheden waren slecht, het sterftecijfer was hoog. De arbeiders werden in trekkerstenten ondergebracht; deze hadden geen funderingen en waren van hout opgetrokken. Ze waren vijf bij vijf meter groot en bestemd voor 12 personen. In het midden brandde een vuur, men stikte bijna van de rook en verder krioelde het er van het ongedierte.
Rond 1850 was er sprake van verpaupering door toename van de bevolking en afnemende verdiensten. Kerkelijke en burgerlijke armvoogden moesten steeds vaker bijspringen. Het loon van de arbeider was te laag om als kostwinnaar gedurende de winter zonder inkomen te kunnen. Turfmakers verdienden aan het eind van de 19de eeuw f. 240 – f. 300.- per jaar.
Kinderen moesten hun ouders bijstaan in de arbeid. Hierdoor was het schoolverzuim in Schoterland iets meer dan 25%.

De relatie met de hiervoor beschreven ontwikkeling zie ik binnen mijn familie. De oudst bekenden waren voor 1700 rietsnijders, vissers en turfstekers. Uit de geboorteplaatsen van hun kinderen is het voortdurende heen en weer trekken op te maken. Omstreeks het midden van de 18de eeuw trokken zij naar Friesland en vestigden zich in Sint Johannesga. Ook hier verhuisden zij van Sint Johannesga naar Eernewoude, Oudehaske, Terband en weer naar St. Johannesga. Ze trouwden met vrouwen waarvan de familie ook uit Giethoorn of omstreken afkomstig was. Hierdoor bleef de identiteit behoorlijk hecht, tot men zich in de 20ste eeuw over heel Friesland verspreidde. Ook zij waren arm en konden soms de kosten van hun huwelijk niet opbrengen. Ze moesten daartoe een beroep doen op art. 8: een besluit aan behoeftigen toegekend door Z.M. Ook werden ouderen door de kerk of gemeente geallimenteerd (onderhouden).

De overlijdensleeftijd van mijn volwassen voorouders was over het algemeen vrij hoog: men werd 70, 80, 90 en zelfs enkele keren 100 jaar oud. De lage gemiddelde leeftijd werd veroorzaakt door het feit dat veel kinderen beneden de leeftijd van vijf jaar overleden.
Veel van "De goede oude tijd" heb ik tijdens mijn voorouderonderzoek niet kunnen ontdekken.

Bronnen:

Dr. J. Kroes. De Gietersen in Friesland. Fryske Akademy. Leeuwarden 1996.
W. T. Beetstra. Toponimen en toponimyske eleminten yn Fryslân. Fryske Akademy. Ljouwert. 1987.
Dr. J. A. Frieswijk. Schoolverzuim in Schoterland. Leeuwarden 1989.
D. T. B.'s Tresoar. Leeuwarden.

De Redactie zoekt kopij voor komende nummers. Er wordt gedacht aan onderwerpen die elke sneuper wel voorradig heeft:
*Mijn favoriete voorouder.
Ieder heeft wel een voorouder waar iets bijzonders mee is.
*Een bijzondere achternaam.
Wel eens bij uw onderzoek een bijzondere achternaam tegengekomen? En ontdekt hoe die naam tot stand kwam? Schrijf er een stukje over!
*Familieverhaal klopt niet.
Bestaat er in uw familie ook zo'n van vader-op-zoon doorverteld verhaal waarvan u ontdekt dat het niet klopt? Doe er verslag van!
*Bijzondere foto.
De mogelijkheid bestaat om foto's af te drukken in De Sneuper. Maak er gebruik van en stuur een bijzondere foto in met tekst!
*De geschiedenis uitgezocht van een oude woning? Doe er verslag van!
*Een belangrijk persoon voor de regio.
Weet u een (korte) biografie van een vooraanstaand iemand? Publiceer!
*Vereniging bestaat ? jaar.
Maak een overzicht van belangrijke gebeurtenissen en verhalen.
*Egodocumenten
Bent u in het bezit van een egodocument? Maak een uittreksel van bijzondere voorvallen.
Mogelijkheden te over om in De Sneuper te publiceren, schroom niet maar maak ander deelgenoot van uw vondsten uit de geschiedenis van de regio Noordoost Friesland !! Stuur uw kopij in voor De Sneuper.

EEN HONGAARSE JONGEN IN OUDESCHOOT EN Dhr K. VELDHUIS IN CANADA (vervolg)

Dick Deuzeman ([redacted]

In 'De Sneuper' van juni 2006 heb ik met een artikel gereageerd op de vraag van K.Veldhuis in Canada of we iets te weten konden komen over een man van wie hij de naam niet kende, maar die hem in Canada verteld had dat hij als Hongaarse jongen na de Eerste Wereldoorlog in Oudeschoot en Nieuweschoot was geweest. We hebben toen de naam van de man opgespoord, namelijk Alfred Fischer.

Onverwacht ben ik nu meer te weten gekomen over deze Alfred Fischer. Als archivaris van de Protestantse Gemeente Heerenveen was ik namelijk op zoek naar de persoonsgegevens van iemand, toen ik bij de gezins- en persoonskaarten van de ledenadministratie van de Gereformeerde kerk van Oudeschoot plotseling de naam Alfred Fischer tegenkwam.
Van Alfred Fischer stond aangegeven dat hij op 27-10-1913 in Budapest was geboren en november 1913 in dezelfde plaats was gedoopt. Hij heeft op 15-03-1936 in de Gereformeerde kerk van Oudeschoot belijdenis gedaan van zijn geloof, samen met zijn vrouw Maaike ten Cate, geboren 15-01-1910 in Nieuwehorne. Omdat Maaike ten Cate in dezelfde dienst ook is gedoopt, is de kans groot dat zij uit een onkerkelijk of een baptisten- of mennisten-gezin kwam (gelet op haar achternaam zou het laatste heel goed kunnen: de naam Ten Cate komt in de registers van doopsgezind Heerenveen veel voor.)
Alfred en Maaike hebben kennelijk eerst in Rottum gewoond (dat kerkelijk onder Gereformeerd Oudeschoot viel) want hun eerste twee kinderen werden daar geboren: Martinus Fischer op 31-08-1936 en Jogchem Fischer op 11-11-1937. Daarna verhuisden zij naar Oudeschoot waar in de oorlog Jantje Fischer werd geboren (29-03-1941) en na de oorlog Engeltje Fischer (26-01-1946).
Het gezin woonde in Oudeschoot op het adres Stationsweg totdat uiteindelijk het hele gezin op 27-01-1952 vertrok 'naar een Gereformeerde kerk te Canada' zoals de gezinskaart het aangeeft.

Ik denk dat dit korte verhaal ons een beeld geeft van een Hongaarse jongen die vanuit een gebied dat door de oorlog zwaar te lijden had gehad, naar het rustige Nederland werd overgebracht en daar bleef . Vervolgens kwam

hij met zijn jonge gezin in een tweede (wereld)oorlog terecht en net als zoveel Friezen in die tijd besloot hij om weg te gaan (alleen al in Gereformeerd Oudeschoot waren dat zo'n 100 leden !). Weg naar een land dat hem en zijn gezin op dat moment meer toekomst leek te bieden dan Nederland. Het verhaal zal hopelijk ook dhr. Veldhuis helpen om iets meer contour te geven aan de man die hij destijds in Canada heeft ontmoet.

AANBOD

Ons nieuwe lid, de heer A. Tulp te Zwartsluis, heeft de redactie een CD-Rom aangeboden met daarop een indrukwekkende hoeveelheid gegevens. Hij stelt deze CD-Rom beschikbaar aan belangstellenden, waarvoor onze hartelijke dank. Een korte inhoud van deze CD-Rom:
Families Tulp in Nederland
Familie Groen-Tulp in Giethoorn/Zwartsluis
Familie Van den Beld-Tulp in Zwartsluis
Familie Scheer
Naamlijst doopsgezinden te Surhuisterveen
Geschiedenis van Vollenhove
Geschiedenis Overijssel m.n. de Afscheiding
Joodse begraafplaatsen in Overijssel/Dordrecht
Dialect van Zwartsluis
P.C. Hooft en Nicolaas Tulp (17e eeuw)
Herinneringen 1940-1945
De Oranjes
Belangstellenden kunnen zich melden bij de redactie voor een exemplaar.

HEIMWEE

De heer Nicolaesz Vlaming te Zaandijk ([redacted] doet onderzoek naar heimwee bij Friese emigranten en hoopt in 2013 te promoveren bij prof. dr. G.T. Jensma op: Bestaat er een Fries verlangen en was Nyckle Haisma daarvan de literaire exponent in het Interbellum?
Hij zoekt daartoe materiaal in de vorm van brieven van geëmigreerde Friezen naar “It Heitelân” en van brieven vanuit Friesland naar emigranten in alle delen van de wereld, maar vooral van en naar Indië, Nieuw Guinea en Zuid Afrika. Heeft u dergelijke brieven of weet u waar die zich bevinden, neemt u dan contact met hem op en stuur ze hem (of fotokopieën) op. Bij publicatie in het proefschrift wordt de privacy gewaarborgd door anonimisering van de brieven. Vlaming is ook bereid om inleidingen te houden over dit onderwerp.

WY SYKJE ÚS NEITEAM

(Wij zoeken onze nakomelingen)

Honderden jaren geleden ben ik in Engwierum ter wereld gekomen. Trouwde in 1647 in Dokkum met Tettje Sjoerds uit Sijbrandahuis en werd koopman in Dockum. Na mijn overlijden in 1673 werd ter nagedachtenis aan mij en mijn eerste vrouw Tettje Sioerts een mooie blauwe [hard]steen op ons graf gelegd. In de Grote Kerk van Dockum, daar werden we begraven. De jaren gingen voorbij, de kerkvloer verzakte en de kerk zelf verpauperde. Mijn vrouw en ik waren al jaren daarvoor veranderd in 'De Steen' met onze ziel en namen erin gebeiteld.
Van 1964 tot 1968 werd de kerk gerestaureerd. Wij als steen werden door ruwe handen uit de grond gelicht. De buren om ons heen werden herlegd maar wij waren stuk, in vieren gebroken en werden misschien daarom wel te licht bevonden om als vaste rots voor het schuifelende kerkvolk te dienen.
We belandden op de zolder van de oude Waag waar de handel al eerder plaats had gemaakt voor de Oudheidskamer en de brandweerkazerne. De Oudheidskamer was al verhuisd en wij werden bij de achtergebleven restanten gezet. Als koopman was ik hier vaak geweest en ik voelde me er dan ook wel thuis maar gerepareerd werden we niet. Later kwamen er vreemdelingen in de Waag die nu VVV-kantoor heette.
Het duurde niet lang of onze rust werd weer ver-stoord en de oude tijden leken terug te komen. Ik rook weer de handel in voedselproducten maar de Waag werd geen plaats van handel maar werd een Eethuis en in deze herberg was geen plaats meer voor ons.
Het is nu honderden jaren na ons overlijden en we liggen op een opslagterrein tussen brokken kloostermoppen en kapotte estrikken. Maar nu is wel genoeg

geweest, wij willen naar de bern-, bern-, bern -.....bernsbern of naar de achter-, achter-, ... achterkleinkinderen. Misschien dat we dan bij één van hen in de tuin tussen de bloemen weer tot rust kunnen komen of in een muurtje gemetseld een oogje op ons nageslacht kunnen houden.
Wij zijn gratis in Dokkum af te halen en i.v.m. het vervoer is het een geluk dat we ooit in vier delen zijn gebroken waarvan één deel ergens in Dokkum zal moeten blijven.
Onze afmeting is 70cm breed, 66 cm hoog, ± 6½ cm dik.
Onze tekst is duidelijk leesbaar en luid:

..... bruarius 1665 is in den Heere
gerust die Eerbare Tettje Sioerts
in leeven huisvrouwe van Wytse
Folckerts out ontrent 40 Iaeren
Den 8 februarius 1673 is in de heere gerust
die eersame Wytse Folckerts
Koopman tot Dockum out ontrent 55
Iaere en leggen alhier begraven

En als niemand van onze nakomelingen ons wil hebben dan vragen we de kerkvoogden van de grote Kerk of ze niet een klein plaatsje in de hoek van de kerk hebben waar wij dan als steen kunnen rusten.

P.S.
Dokkum, huwelijken 1647
Vermelding: Ondertrouw op 18 december 1647
Man : Wytse Folckerts afkomstig van Engwierum
Vrouw : Tettie Sjords
Opmerking : zij is geboren te Sijbrandahuis

Dokkum, huwelijken 1667
Vermelding: Bevestiging huwelijk op 28 juli 1667
Man : Wijtse Folkerts afkomstig van Dokkum
Vrouw : Antie Meinses
Opmerking : koopman, hij is geboren te Engwierum

(Belangstellenden/nakomelingen kunnen contact opnemen met Piet de Haan: ([redacted]

INTRODUCTIE NAJAARSVERGADERING te BURDAARD

Haije Talsma ([redacted]

Op verzoek van van de redactie wil ik graag iets onthullen over mijn presentatie op de ledenvergadering van 17 oktober.
Mijn naam is Haije Talsma. Sinds 2000 ben ik actief op het gebied van Genealogisch onderzoek en dan met name de Talsma's en Tolsma's. De reden dat mijn onderzoek zich afspeelt in zowel de takken met een 'a' als de takken met een 'o' komt voort uit het feit dat sommige takken door de jaren heen via verschrijving of andere oorzaken een naamsverandering ondergingen. Het kan dus zo maar zijn dat iemand die tot een "a-tak" behoort afstamt van de oude familienaam Tolsma die reeds voor 1700 werd gebruikt. Na een aantal jaren studie begint ook de geschiedenis, of nog beter de tijd, waarin de mensen leefden een rol te spelen. Van het één kwam het ander en zo ben ik dan ook geïnteresseerd geraakt in de historie van Ferwerderadiel en mijn woonplaats Burdaard.
Daarbij spelen nog twee zaken een rol. Ten eerste was ik als voorzitter van stichting molen De Zwaluw in 1986 betrokken bij de wederopbouw van de molen in Burdaard. Daarnaast ben ik sinds 2006 wethouder van de gemeente Ferwerderadiel. Vanuit die functie heb ik gemakkelijk toegang tot de archieven van Ferwerderadiel (maar heb jammer genoeg veel te weinig tijd) en daarbij kom ik regelmatig in contact met mensen die zich bezig houden met onderzoek naar de historie van deze gemeente. Voeg daar dan nog een groot archeologisch onderzoek in 2007 in de terp van Hallum bij, toen we daar startten met een bouwproject, en u zult begrijpen dat daarna mijn belangstelling voor graven in het verleden volledig wakker was geschud.
Ferwerderadiel heeft zoals gezegd nog zijn eigen archieven. Deze zijn openbaar. Nadeel is echter dat alleen mensen die gericht bezig zijn met Ferwerderadiel de archieven raadplegen. Daarnaast wordt er soms onderzoek gedaan door een genealoog wiens onderzoek via Ferwerderadiel loopt. Dit zijn geen grote aantallen mensen waardoor er ook weinig toevallige ontdekkingen plaatsvinden. Over Ferwerderadiel is slechts één boekwerk geschreven n.l. "Uit de geschiedenis van de grietenij Ferwerderadeel" van W.K. van der Veen, 1958. Van der Veen was in die tijd raadslid van de gemeente Ferwerderadeel en tevens amateur-historicus. In de archieven van Ferwerderadiel zijn de stukken nog aanwezig die tot de uitgave van dit boek hebben geleid. Voorwaar geen vetpot voor de heer Van der Veen. De gemeente ging akkoord met een financiële bijdrage mits de

heer Van der Veen zelf een behoorlijk risico liep voor wat betreft de verkoop. In onze tijd zou men zeggen, ze zoeken het maar mooi zelf uit. Het is jammer dat in het boek geen bronverwijzingen zijn opgenomen. Later zijn er diverse andere boekwerkjes over delen of onderwerpen uit de gemeente verschenen. Hierbij mogen de namen van Johannes van Dijk uit Ferwerd en Auke Kinga uit Waddinxveen niet onvermeld blijven.

Als tweede deel zal ik trachten u op 17 okt. het één en ander over Burdaard en molen de Zwaluw te vertellen. De molenhistorie van Burdaard gaat niet erg ver terug. In 1841 werd de eerste molen gebouwd door Douwe Drukker waarmee de historie begint. De molen werd in 1850 voor 6000 gulden verkocht aan Klaas Freerks Steenhuisen. In 1875 ging hij door brand verloren en werd er een nieuwe gebouwd. Deze hield het vol tot 1972

waarna op 11 november de molen door blikseminslag vlam vatte en vrijwel geheel verloren ging. In 1986 was het mogelijk om de molen aan de hand van oude gegevens te herbouwen.
De historie van Burdaard is een ander verhaal. Tot nu toe wordt veelal aangenomen dat de oudste vermelding staat in de kloosterboeken van Fulda. Hier wordt melding gemaakt van een schenking in het jaar 944 uit het dorp Breitenfurt. Dit werd door Ernst Dronke in 1844 vertaald als Burdaard. Latere vertalingen geven echter aan dat dit het stadje Bredevoort zou zijn. De eerstvolgende vermelding van Burdaard ergens in de historische boeken is volgens de Fryske Akademy in 1409. Hier zal dus nog eens grondig onderzoek naar verricht moeten worden. In en rond Burdaard is het nodige terponderzoek verricht en zijn een flinke hoeveelheid vondsten gedaan. Er is tot nu toe echter weinig beschreven en verder uitgezocht. Het kerkje op de terp is erg fraai van binnen maar restauraties hebben weinig overgelaten van de historie. Bovendien is het huidige kerkje pas in 1851 gebouwd. Van de oorspronkelijke kerk die ca 1200 is gebouwd is vrijwel niets meer bekend. Over molen De Zwaluw, Burdaard en haar omgeving evenals de gemeente Ferwerderadiel, met zelfs een knipoog naar Dantumadiel waar Burdaard tot 1984 deel van uitmaakte, is veel te vertellen. Neem alleen de historie van de Ee, de drie grote slattingen, de zes terpen in de omgeving, de vaarverbinding tussen Dokkum en Leeuwarden, de familie Oberman en haar molen, en nog veel meer. Waarschijnlijk teveel om op één dag te behandelen. Ik ontmoet u graag op 17 oktober in Burdaard.

PLAATSENGIDS.NL: ALLES OVER NEDERLAND OP ÉÉN SITE

Vanaf juli 2009 is de site www.Plaatsengids.nl in de lucht. Het is de eerste site die informatie over alle Nederlandse plaatsen overzichtelijk op één plek presenteert. Alle 3.000 Nederlandse steden en dorpen plus de 4.000 buurtschappen krijgen een eigen homepage. Onderwerpen die u er kunt vinden zijn bijvoorbeeld naamsverklaringen, geschiedenissen, bezienswaardigheden, evenementen, natuur en recreatie, musea, lokale links en literatuur. Initiatiefnemer Frank van den Hoven: "Plaatsengids.nl is een klassiek voorbeeld van een uit de hand gelopen hobby. Ik heb ca. 5.000 boeken over geschiedkundige en toeristische onderwerpen zoals kerken, kastelen, molens, watertorens, pontjes, buurtschappen, natuurgebieden en wat al niet meer. Ik heb het ideaal om dat overzichtelijk voor anderen samen te vatten, met als doel om mensen de cultuurhistorie en de schoonheid van ons eigen land te laten zien.

UILKE REITSES: “PAS OP EN WEES BRAAF!”

Charismatisch liefdeprediker leidt doopsgezinden van Dantumawoude naar nieuwe tijd

Douwe Halbesma ([redacted]

Zonder toren, afgewend van de straat en door de bomen bijna ge-heel aan het zicht onttrokken, staat aan de Doniaweg het gebouw waar de Damwâldster menisten al honderden jaren samen komen. Alhoewel de doopsgezinden zelf kiezen voor een sobere(1) en ingetogen levensstijl is de net gesignaleerde bescheidenheid vooral opgelegd door de overheid. Op het moment dat de Vermaning is gebouwd (1767) werd de doopsgezinde richting slechts gedoogd mits ze zich niet te opzichtig presenteerde en was het de lidmaten niet toegestaan overheidsfuncties te bekleden.
Van de 3965 inwoners in Dantumadeel (in 1796)(2) gaan er 3348 (84, 4 %) naar de Hervormde Kerk, staan er 98 ingeschreven bij de katholieke parochie van Dokkum en bezoeken 513 de doopsgezinde kerkdiensten.

Zowel in Veenwouden als Zwaagwesteinde wonen volgelingen van Menno maar de grootste concentratie is te vinden in het huidige Damwoude waar op dat moment 834 (69,7 %) mensen hervormd zijn, 353 (29,5 %) doopsgezind en 9 (bijna 0,8 %) katholiek.
Alhoewel de mennonieten getalsmatig het hoofd zouden moeten buigen voor de hervormden is daar in de praktijk geen sprake van omdat ze zeer invloedrijk zijn. In de loop van de 18de eeuw koopt de hervormde familie Bergsma stemdragende landerijen op in Dantumadeel om toegang te verwerven tot politieke ambten. De andere landerijen zijn in handen van absente adellijke families of van eigenerfde boeren. De mennoniete boeren zijn vaak dubbel zo rijk als hun calvinistische collega's en zij bezitten ook meer land in eigendom of in pacht. Als het stemrecht, in de Franse Tijd, wordt losgemaakt van het grondbezit verkopen de Bergsma's en de adellijke families hun gronden aan veelal de doopsgezinde boeren die daarmee hun machtsbasis (3) sterk vergroten. Die hebben ze tot ver in de 20ste eeuw behouden maar inmiddels, mede ten gevolge van gemengde huwelijken, veranderde levensperspectieven en secularisatie inmiddels grotendeels vergane glorie. In 2006 telde de doopsgezinde gemeente van Damwoude nog slechts 63 leden.
Uilke Reitses was waarschijnlijk de meeste prominente volgeling van Menno Simons in de Dokkumer Wouden. Zijn naam is terug te vinden in de Global Anabaptist Mennonite Encyclopedie (4) en sinds 1968 in de naam van een weg die in Damwoude naar hem is vernoemd. In dit artikel wordt, aan de hand van de biografie (5) van Uilke Reitses (1755-1823) geprobeerd de ontwikkeling in religieus, politiek en emancipatorisch opzicht van de Mennonieten in Dantumawoude, aan het eind van de 18de en het begin van 19de eeuw, te beschrijven.
Geert Tjeerds (1699-1779)(6) en Ymkje Martens (1701-1770), grootouders van Uilke Reitses, wonen op een boerderij aan de Achterweg te Murmerwoude. Ze zijn beide opgegroeid in een kring van doopsgezinden en werken van harte mee om die gemeenschap in stand te houden. Als Sjoukje, hun oudste dochter, zich, omstreeks 1748 koppelt aan Hessel Ringers van De Valom zijn de ouders daarmee erg in hun nopjes want hij is én een geloofsgenoot én zit beter in de slappe was dan zijzelf. Zo'n vier jaar later is het sprookje ten einde want dan brengt Sjoukje haar man naar zijn laatste rustplaats en blijft ze, amper 22 jaar oud, achter met twee zonen: Geert en Ringer. Ruim twee jaar later voegt Sjoukje zich, met beide jongens, bij haar nieuwe man Reitse Sakes. Hij pacht de boerderij van de Doopsgezinde Gemeente op de Murmerwoudster Hale die op de hoek van huidige Haleweg(7) met de Badhuisweg stond. Door dit nieuwe huwelijk gaat Sjoukje Geerts er financieel op achteruit maar wint ze op intellectueel gebied.

Het grote schrikbeeld voor de doopsgezinden is de Gereformeerde Kerk die het geloof samenvat in regels, leerstellingen en formulieren. In het theologenconflict, dat zich begin 17de eeuw afspeelde tussen Gomarus en Arminius, stonden de dopersen het dichtst bij de remonstranten (Arminius) omdat ze het leven boven de leer stelden. De "kleinachting", die bij veel doopsgezinden bestond voor theologische geschriften, was niet terug te vinden bij Reitse Sakes want hij verslond ze bijna en vond het nodig om de jongeren van de gemeente te onderwijzen in de "grondbeginsels van de leere der waarheid(8)". Hij deed dit, tijdens de wintermaanden elke zondagmiddag aan de hand van het vraagboek van Johannes Bremer(9). Sommige doopsgezinden meenden dat, door deze "catechisatie" de "gemoederen van jongs af" teveel aan banden werden gelegd maar anderen(10) waarschuwden tegen de "onwetendheid in goddelijke zaken" die "tot schande van de christelijke naam (...) de moeder kan worden van zielsverderfelijke doolingen en zonden".
Johannes Bremer (1694-1757) ging, kort nadat hij zijn theologiestudie had voltooid, over van de remonstranten naar de doopsgezinden. Hij trok ten strijde tegen de onwetendheid in zijn geloofsgemeenschap en was één van de initiatiefnemers van het Amsterdams Seminarium waar doopsgezinde predikanten werden opgeleid(11). Zijn "Vraagboek" verschilt sterk van de calvinistische concurrent omdat hij niet alleen kennis aanleert maar ook nadruk legt op de zedenleer die hij "de ziel van de godsdienst" noemt. "Zonder deugd is God enkel naam". Omdat "God ons heeft geschapen om volkomen deugdzaam te zijn en te leven naar Zijn beeld" dient de godsdienst, volgens hem op te leiden tot besturing van "Godsvrucht, deugd en goede zeden". Zijn "Grondbeginsels" biedt de gebruiker een theologie in de notendop.
Doordat de menisten de kinderdoop verwerpen is het voor de genealoog erg moeilijk om een goede reconstructie van een doopsgezind gezin te maken. Achteraf valt te constateren dat in elk geval vier kinderen van Reitse Sakes en Sjoukje Geerts de volwassenheid bereiken en kan

vermoed worden, gezien de enorme intervallen tussen de geboorten, dat er ook enkele kinderen op jonge leeftijd zijn overleden. Uilke Reitses, de oudste zoon, ziet op 7 mei 1755 het levenslicht en zijn jongste zuster Foekje wordt pas in 1770 geboren! Vader Reitse werkt overdag op de boerderij; een gemengd bedrijf waar tussen de 4 en 12 koeien op stal staan en, in de beste tijden, maximaal 10 hectare bouwland in gebruik is. Hierbij moet aangetekend worden dat op de Hale erg schrale (zand)grond ligt.
Het verschil in sociale status tussen de eerste en de tweede partner van moeder Sjoukje Geerts komt pijnlijk naar voren als de twee stiefbroers van Uilke Reitses huwen en vertrekken naar De Valom waar ze de scepter gaan zwaaien over een boerderij. Uilkes' broers Dedde en Sake bereiken uiteindelijk (bijna) dezelfde status maar de weg daar naartoe neemt meer tijd. Uilke Reitses heeft het zelf minder op het boerenbedrijf en kiest voor een ambacht.
Het hele leven in het ouderlijk huis van Uilke Reitses moet doordesemd zijn van het reilen en zeilen in de doopsgezinde gemeente. Vader Reitse gaf catechisatie uit hoofde van zijn functie als vermaner. Het werk van een gereformeerde dominee werd bij de mennonieten gedaan door liefdeprekers die de voorgang hadden in de kerkdienst of bij een begrafenis. Ze werden door en uit de gemeente verkozen en deden het werk meestal om beurten. Gezien de al eerder gesignaleerde intellectuele belangstelling verbaast het niet dat vader Reitse Sakes voor deze taak werd uitgekozen. Pake Geert Tjeerds(12) (van moederskant) was ook liefdepreker en oerpake Marten Binnes (van moederskant) is het lange tijd geweest. Er wordt wel verondersteld dat oerpake Uilke Walters (van vaderskant) vermaner in Lippenhuizen-Gorredijk is geweest maar bewijzen daarvoor heb ik niet kunnen vinden. Het geloof en de liefde voor de broederschap is hem met de paplepel ingegeven. Dat de jonge liefdepreker Uilke Reitses op 6 mei 1774, één dag voor zijn 24ste verjaardag, zijn eerste officiële leerrede uitspreekt is dan ook geheel volgens verwachting.
In zijn beroepsleven is Uilke op dat moment waarschijnlijk inwonend knecht bij een bakker want het duurt tot 1783 alvorens zijn naam in de Speciekohieren wordt genoemd. Op de 21ste april van dat jaar trouwt hij met Feikje Douwes, een meisje van De Valom dat hij kent omdat haar vader de voorzanger is in de Doopsgezinde Gemeente. Ze komt uit een boerenfamilie met stevige wortels op De Valom en rond Kollumerzwaag. Het eerste huwelijksjaar brengen Uilke-en-Feikje door in het huis van linnenwever Wyger Jans die hen én broer Dedde Reitses, elk een kamer verhuurt. In 1784 verhuist Uilke met zijn Feikje naar Dantumawoude waar hij de bakkerij van Jan Rintjes overneemt die, na elf jaar, terugkeert naar Leeuwarden. De winkel staat naast de Hervormde Pastorie en voor het schoolgebouw.

Bakker moet een prestigieus beroep zijn geweest want ook zonen van grote boeren, waarvoor geen boerderij beschikbaar was, kozen dit vak als alternatief. De jongens die het beroep ambieerden doorliepen een lang leertraject en konden een groot assortiment presenteren. Toch is het de vraag of Uilke voldoende aan de bakkerij verdiende om rond te komen want vanaf 1786 begint hij, als nevenactiviteit, een kleine boerderij. In 1796 houdt hij acht koeien en in 1805 bebouwt hij ruim 6 hectare bouw land. Op 22 april 1823, kort na zijn dood, wordt de inventaris van de boerderij bij boelgoed verkocht. De totale opbrengst is bijna 713 gulden.
Al zijn vrije uren gaan vrijwel op aan het werk voor de broederschap. De eerste jaren wordt Uilke vaak geholpen door zijn vader. 's Avonds zitten ze "bij walmend kaarslicht urenlang met de preek voor de komenden Zondag en vertrouw[d]en [ze] moeizaam hunne gedachten toe aan het papier". (Pasma p 17). Omke Tsjeard Gearts, de jonge Oeds Roelofs (Dantuma) en Uilke's zwager Foeke Ymes (Postma) gaan ook regelmatig voor maar Oeds vertrekt in 1791 omdat de Menisten van Terhorne hem aanstellen als hun voorganger en Foeke verlaat de Dokkumer Wouden in 1793 om doopsgezind leraar in respectievelijk Berlikum en Woudsend te worden. Omke Tsjeard is inmiddels te oud en vader Reitse Sakes sterft, op 28 februari 1791, aan een "uitterende"ziekte. Steeds meer taken komen op de schouders van Uilke die nauw samenwerkt met enkele andere vermaners die bij toerbeurt voorgaan. Als Uilke op een zondagmorgen afzegt wegens ziekte stelt de koster Wyger Martens(13) op de hoogte die reageert met: "Wat it swierste is, moat it swierste wege, de fermanje moat troch gean. It folk hat der op rekkene. As it heal kin, moat it hiel dien wurde, ik sil optrede". Hij hield die ochtend een leerrede naar aanleiding van Mattheus 5 vers 8: "Zalig zijn de reinen van hart; want zij zullen God zien". Wyger Martens sterft eind 1796 op 31-jarige leeftijd en in 1803 is Uilke Reitses nog de enige liefdeprediker. Hij krijgt een jaarwedde van 200 gulden toegekend die, volgens ds. Kuipers, geen beloning maar "slechts als eene betamelijke tegemoetkoming in de schade, welke hij anders zou lijden in zijne gewone kostwinning" mag worden gezien.
Tijdens zijn leven preekt Uilke Reitses zo'n 3400 keer; niet alleen in Dantumawoude maar ook nog in 25 andere doopsgezinde gemeenten. Zijn schoonzoon Klaas Koopmans(14) schrijft: "Hij was geen man, die anderen zedelessen opdrong en zelven niet betragte, neen, hij ging anderen voor". Bij Tresoar in Leeuwarden worden enkele preekbundels van Uilke bewaard die vooral dateren uit zijn vroege jaren. Eén van de preken gaat over de "Verpligting tot Hemels gezindheid (Colossenzen 3 vers 1) en een andere over "De verpligting om in deugd en Heiligheid toe te nemen (2 Petrus 3 vers 18). De invloed van de eerder genoemde leermeester Johannes Bremer is duidelijk merkbaar!

Dominee Pasma(15) constateert: “Door weinigen van zijn ontwikkeling overtroffen, behoefde deze liefdepreeker voor menig gestudeerd leeraar niet onder te doen”. Toch is het de vraag of Ulk-om het met deze constatering eens zou zijn geweest want hij voelde dat hij in menig opzicht tekort schoot. In verband hiermee wendde hij zich tot Matthijs Siegenbeek (1774-1854) die tot 1797 voorganger was bij de doopsgezinden in Dokkum en daarna hoogleraar “Vaderlandse welsprekendheid” aan de universiteit van Leiden. Siegenbeek, die de auteur van de eerste Nederlandse spelling werd (1804) gaf Uilke Reitses vele adviezen om zijn preken te verbeteren. Hetzelfde deed Rinse Koopmans (1770-1826) die hoogleraar aan de doopsgezinde Kweekschool te Amsterdam werd en Frederik van Teutem (1774-1847) die remonstrants predikant in Dokkum was en vooral bekend werd vanwege zijn sierlijk redenaarschap.
Inmiddels liep het Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden op zijn laatste benen. De patriotten streefden naar meer vrijheid en wilden het bolwerk van de bestaande macht het liefst omverwerpen. Coert Lambertus van Beyma, secretaris van Westdongeradeel, en Johannes Casparus Bergsma, oud-secretaris van Dantumadeel en later grietman van Franekeradeel, speelden hierin aanvankelijk een hoofdrol maar groeiden steeds verder uit elkaar. In 1787 wijkt Van Beyma, na een mislukte coup, uit naar Sint Omaars in Frankrijk om enkele jaren later, in het kielzog van de Fransen terug te keren.
De patriotten hebben veel aanhangers onder de katholieken, doopsgezinden en rijke (niet adellijke) families. Hun voornaamste doel is gelijkberechtiging. Als de Fransen in 1795 stadhouder Willem V het land uitjagen krijgen ze met name een warm welkom van deze groepen. Ook Uilke Reitses ontpopt zich als een flink supporter van het nieuwe bewind. Als de menisten in het vervolg niet meer in de Hervormde Kerk of voor het gerecht hoeven te trouwen maar dat mogen doen in hun eigen gebouw, schrijft Uilke Reitses op de eerste bladzijde van het trouwboek(16):
“Aan Menno’s volk in Friesland. Na lang verdruckt door dwinglandy/ zijt gij verlost, geniet tans vrij/ nu ook het regt dat ieder mensch/ den Schepper gaf, dit was uw wensch/verlijd uw dan, om Menno’s schaar/ nu gij uw echt verbind ook daar,/in ’t heren Huis, waar gij verrigt/ uw dienst aan God, daar toe gesticht/Wrede Heerschzugt, en dwinglandij,/ hield uw gekneld in slavernij;/ had gij al lang, hierom getreurd/ en God altoos, dit afgekeurd; / Gedenk hierbij aan Gods Regeer,/die ’t kwaad toelaat; opdat wanneer/ ’t bedeelde Heil, daar uit geagt,/ ook aan den mensch, wordt voortgebragt,/ Dat dankbaarheid, in uw gemoed,/gepaard met deugd, steeds wort gevoed;/Vlied alle kwaad, ’t onteert den Mensch/ Leeft zalig dan, dit is mijn wensch./ U.R./

Als het Comité Revolutionair Provinciaal in 1795 besluit dat alle grietmannen in Friesland het veld moeten ruimen betekent dat ook dat mr. Petrus Adrianus Bergsma in Dantumadeel zijn biezen pakt. In zijn plaats komt een vijfhoofdige municipaliteit waarin onder meer de doopsgezinde Marten Wygers en Douwe Johannes zitting nemen en Uilke Reitses optreedt als initiator(17). De omwenteling wordt in Dantumadeel gevierd met een vrijheidsboom die, getooid met een vrijheidshoed, door Rinsumageest is gevoerd. De hoed wordt getoond aan de vrouw van het municipaliteitslid Marten Wygers en de boom, die is geschonken door Jonker Van Haren uit Rinsumageest, wordt geplant waarna student N.W. Bolt(18), de zoon van de Hervormde predikant uit hetzelfde dorp, een geestdriftige toespraak houdt waarin hij de aanwezigen raadt de gelederen gesloten te houden en "mensenliefde" toe te passen op de grondslag van de leer van Jezus, "de beste mensenvriend". De geachte burger Sikke Andries bedankt de spreker voor de mooie woorden.
Ondanks de feestelijkheden en de goede raad van student Bolt is een groot deel van de bevolking niet ingenomen met de "nieuwlichterij". Als het bewind, begin 1797, met het oog op een in te voeren militaire dienstplicht, start met de registratie van alle weerbare mannen, barst de bom. In Kollumerland wordt, als gevolg van de activiteiten van de Orangist Abele Keuning, in eerste instantie niemand geregistreerd en in Dantumadeel bezetten heetgebakerde kerels het rechthuis te Rinsumageest waarna ze de aanwezigen in gijzeling nemen. "Zie zo, nu hebben wy die duivels hier! Wy zullen hen nu wel spreken". Nadat is toegezegd dat de registratie wordt opgeschort, druipen de ruwaards af. Kort daarna slaat de vlam helemaal in de pan als Abele Keuning gearresteerd wordt. Honderden personen "gewapend met vorken, greepen, stokken, seisen, snaphaanen en houwers" trekken naar het rechthuis van Kollum en scanderen: "Abel zal los!". De volgende dag is het bijltjesdag in Dantumadeel. Een grote groep mannen trekt, onder leiding van Cornelis de Bree, in Rinsumageest naar het huis van schoolmeester Swaagman om hem op te halen maar hij is zijn belagers te snel af geweest. De Bree zegt tegen Swaagmans' vrouw: "Ik mogt dijn man voor een dikkop genever de hals wel afsnijden". Een grote groep oproerkraaiers trekt naar De Valom en dwingt Foeke Johannes, herbergier en broer van municipaliteitslid Douwe Johannes, om met de groep naar Kollum op te trekken. Rintje Poort, de schrijver van de afgezette grietman Pieter Adrianus Bergsma, heeft aangeklopt bij municipaliteitslid Marten Wygers, zij het tevergeefs omdat die zich verstopt had. De bewegingen die gaande zijn worden door de regering zeer serieus genomen en in de geschiedenisboeken geboekstaafd onder het kopje "Kollumer Oproer". De opstandelingen worden uiteindelijk zwaar bestraft en twee (Salomon Levi en Jan Binnes) eindigen zelfs op het schavot.

Het is zeer opmerkelijk dat geen enkel heethoofd op jacht is gegaan naar Uilke Reitses. Dominee Pasma merkt op dat Uilke Reitses "door zijn bedaardheid, kloekmoedigheid en onpartijdigheid den lof wist te verwerven van alle weldenkende medeburgers". Zijn schoonzoon Klaas Koopmans(19) merkt tevreden op dat iedereen Uilke Reitses hoog inschatte want, "toen de tegenstanders in het voorste gelid stonden, liet men hem bij zijn gezin thuis (terwijl hij in het bestuur zat)!"
Na de verkiezingen van februari 1796 verdwijnt de vijfhoofdige municipaliteit van het pluche. Alle vijf heren waren erg eensgezind want ze hoorden bij de unitaristen(20) die een één en ondeelbare republiek voorstonden. Ze wilden de gewestelijke schulden laten samensmelten, kozen principieel voor de scheiding van kerk en staat en wilden dat alle burgers gelijk waren voor de wet. Hun tegenstanders, de federalisten, wilden de gewestelijke soevereiniteit behouden en wonnen de verkiezingen; ze waren uitsluitend gereformeerd en woonden vooral in de dorpen Driesum en Birdaard. De nieuwe functionarissen houden het maar vier maanden uit want dan herstelt het volksbewind in Leeuwarden de oude municipaliteit zodat het voortouw opnieuw in handen van (voornamelijk) doopsgezinden komt. Later, als Friesland in 80 mairieën en 11 steden is verdeeld, wordt Sikke Andries de Maire van Dantumawoude en Uilke Reitses de Onder-Maire.
Kort voor Sinterklaas, in 1800, wordt Feikje Douwes, de echtgenote van Uilke Reitses, ziek en eind januari 1801 overlijdt ze. Sake Reitses, een jongere broer van Uilke, houdt een boekje(21) bij waarin hij aantekeningen maakt over belangrijke familie-gebeurtenissen. Over zijn schoonzus schrijft hij: "Hoe aandoenlijk zulk een sterfgeval voor ons en elke nabestaande is door het gemis van eene waardige vriendin uit onze verkeering en ommegang. Nog meer hartgrievender voor hem, die in haar een liefven echtgenoot betreurd en vier kinderen eenen teer beminde moeder, van hoe zeer wij zulk een geval beweenen, zo swijgen wij (door den godsdienstleer van Jezus verligt) onze liefderijke heemelvader, zonder wiens wil geen musje op aarde valt, ja die alles doet uitloopen tot de beste eindens". Het is een grote slag voor Uilke Reitses want zijn Feikje werd

maar 40 jaar, zijn oudste zoon is op dat moment 16 en zijn jongste zoon moet nog 3 jaar worden!
Ruim een jaar later, op 2 mei 1802, trouwt Uilke Reitses met Grietje Annes Hoekstra. Deze 25-jarige vrouw is afkomstig van Drogeham en weduwe van Minne Minnes. Ze neemt één kind mee uit haar eerste huwelijk en krijgt met Uilke Reitses nog drie meisjes.
In 1811 kiest Uilke Reitses er voor om in het vervolg de achternaam Dijkstra te dragen. In hetzelfde jaar, hij is dan 56, geeft hij te kennen te willen stoppen met het ambt van liefdepreker en adviseert hij de gemeente om uit te zien naar een "gestudeerde" predikant. De gemeente gaat akkoord en bestemt het huis, dat in 1793 door Oege Tjallings aan de broederschap is vermaakt, tot pastorie en roept een "leraarsfonds" in het leven dat gebruikt kan worden om tekorten op het predikantensalaris aan te zuiveren. Als Jan ter Borg, sinds een jaar afgestudeerd aan het Seminarium in Amsterdam en predikant te Oldeboorn, in Dantumawoude preekt staat iedereen versteld: 'Van zijn levensdagen hoorde men hier niet zulk preeken". Hij krijgt een traktement van 800 gulden per jaar aangeboden en doet in 1811 zijn intrede. Ter Borg blijft hier, tot grote tevredenheid van de gelovigen, negen jaar en vertrekt op 14 mei 1820 naar Amsterdam. Pasma(22) noemt hem "liberaal en gemeenzaam" maar in de Doopsgezinde Bijdragen(23) wordt hij neergezet als behoudend. In Amsterdam maakt Ter Borg een grote verandering door want hij komt onder invloed van het Reveil, gaat twijfelen aan de volwassendoop en krijgt een andere (dan de doperse) visie op de triniteit. Bijna niemand woont zijn kerkdiensten nog bij en in december 1828 trekt Ter Borg de ultieme consequentie: hij dient zijn ontslag in en leeft verder als ambteloos burger in Nigtevecht.
Na het vertrek van dominee Ter Borg worden de preken opnieuw verzorgd door de inmiddels 65-jarige Uilke Reitses maar zijn plaats wordt, vanaf 1 oktober 1820 ingenomen door dominee Jan Kuiper uit Blokzijl.
Op 26 februari 1823 overlijdt Uilke Reitses: "een lijdend ongemak aan het wateren en bijkomend verval van krachten rukten hem zagt uit dit leeven". Zijn broer Sake schrijft verder ""o Dijkstra, gij waart bereid tot reizen na de onsterflijkheid. De godsdienst was zijn troost op aard; hoe dikwijls heeft hij die verklaard en nog was hij ten steun der kerk. Dit was zijn liefdewerk. Stort vrij een traan nu op zijn graf, de Algoede trok hem van ons af". Hij wordt begraven ten zuiden van de Hervormde Kerk in Dantumawoude en op 9 maart 1823 houdt dominee Jan Kuiper een herdenkingsrede(24) naar aanleiding van Handelingen 11 vers 24a: "Want hij was een goed man".
Zelfs na bijna tweehonderd jaar roept de naam van Uilke Reitses nog steeds belangrijke associaties op. Op 24 april 1924 richtte dominee Liekele Bonga, samen met onderwijzer Sjouke van der Veen, een doopsgezinde jongerenkring op die de naam "Uilke Reitses" kreeg en tot het eind van de

20ste eeuw heeft bestaan. Damwoude kent, dicht bij de Vermaning, een Uilke Reitseswei. Wie de kwartierstaat(25) van de schrijver Theunis Uilke (Theun) de Vries raadpleegt komt tot ontdekking dat Uilke Reitses één van zijn voorvaderen is en wie het ontstaan van Koopmans meelfabrieken bestudeert leert dat Uilke Klazes Koopmans, de grondlegger, een kleinzoon van "Ulk-om" was.
Grietje Annes Hoekstra overlijdt op 1 maart 1842. In 1829 (Volkstelling) woont ze nog steeds in de bakkerij die gaande wordt gehouden door twee bakkersknechten.
Uilke Reitses was een charismatisch man die in een turbulente tijd zijn kudde veilig leidde, hen hield de nieuwe rechten te verzilveren maar zich er ook bewust van was dat er in andere tijden andere mores gelden zodat hij manmoedig pleitte voor meer invloed van de wetenschap. Volgens schoonzoon Klaas Koopmans waren Uilke Reitses' laatste woorden: "Pas op en leef braaf". Het was zijn motto dat hij met de paplepel heeft ingekregen waarmee hij vele Wâldtsjers, ook buiten zijn Doopsgezinde Kring, heeft geïnspireerd.

Noten:

1. Botke J. De Gritenij Dantumadiel. Dokkum. 132. Pag. 208.
2. In 1796 is er een volkstelling gehouden waarin onder meer naar de godsdienstige gezindheid is gevraagd. Zie: Faber. J.A. Drie eeuwen Friesland. Leeuwarden. 1973. Deel 2, pag 428-429 en Cuperus A. Staat der Volkstelling. Leeuwarden. 1796. www.volkstellingen.nl
3. Halbesma D. De veepest van 1769 in drie friese dorpen. Almere. 1990.
4. http://www.gameo.org/encyclopedia/contents/dijkstra_uilke_reitses_1755_1823.
5. In het blad Huis aan Huis is op 15 mei 1963 een artikel verschenen onder de titel: "Uilke Reitses een der voornaamste leifdepredikers van de Doopsgez. Gemeente te Dantumawoude" en in de reeks "Straatnamen in Dantumadeel"(aflevering 120) in de Kollumer Courant is ook aandacht besteed aan het leven van Uilke Reitses.

6. In de loop van de jaren zijn er diverse publicaties geweest met genealogische gegevens uit de Dokkumer Wouden voor 1811. Het boek "Wyger Folkerts en Mary Aebeles" van W.J. Tjoelker en B.D. van der Meulen (Drachten 1997) is zeer bruikbaar.
7. Zie onder meer: Teunissen T.E. De Dokkumer Wâlden, pag. 227 en Minnema G.J. De Moarmwâldster Hale, Kollum 2003 pag. 9.
8. Bremer. Johannes. Grondbeginsels van de Leere der Waerheid, die naer de Godzaligheid is; ter Onderwyzinge van de Jeugd en van onge-oefende Bejaarden; By wyze van Vraegen en Antwoorden opgesteld door Johannes Bremer, Leeraer der Doopsgezinden te Amsteldam. 4e druk. A'dam 1790
9. In 1917 is herdacht dat het 150 jaar geleden was dat het gebouw van de doopsgezinden in gebruik is genomen. Ds. F.H. Pasma hield voor deze gelegenheid een gedachtenisrede onder de titel "Onze Vermaning 1767-1917" die in 1917 is uitgegeven te Bergum. Pag. 18.
10. Zie de inleiding van het Vraagboek van Johannes Bremer.
11. www.gameo.org/encyclopedia/contents/B74207.htm
12. Jelle Sipkes van Teerns (1738-1823) ("Korte Schets van mijn Leeven, Leeuwarden. 1978), liefdepreker in Ylst wasgetrouwd met Wytske Tjeerds, een zuster van Uilke Reitses moeder. Jelle Sipkes is gedoopt door Reitse Sakes, de vader van Uilke.
13. Botke J. a.w. pag 208
14. Bij Tresoar (271-09-(99-102) bevinden zich een aantal Leerredenen van U.R. Dijkstra. Zijn schoonzoon Klaas G. Koopmans heeft hierop een inleiding geschreven die tevens enkele biografische gegevens over Uilke Reitses bevat.
15. Pasma a.w. pag. 19.
16. Tresoar 271-09-35
17. Kuiper. J. Een revolutie ontrafeld. Franeker. 2002,. Pag. 372. Veel informatie over het Kollumer Oproer is ontleend aan dit boek en aan archiefstukken die te vinden zijn bij Tresoar in Leeuwarden.
18. Botke a.w. pag 300-301
19. Zie de genoemde inleiding van Klaas Koopmans op de Leerredenen van U.R. Dijkstra.
20. Nijhoffs Geschiedenislexicon. 's Gravenhage/Antwerpen 1981 pag 575
21. Het aantekenboekje van Sake Reitses was lange tijd in handen van de familie Dijkstra. Lange tijd stonden de scans van dit boekje op internet.
22. Pasma a.w. pag 25
23. Doopsgezinde Bijdragen. Nieuwe Reeks 28. 2002, pag 104
24. Kuiper. J. Lijkrede op Uilke Reitses. Leeuwarden 1823
25. Gen. Jierboekje 1997 pag. 105-125. Huizing-de Vries, Nynke: Kwartierstaat van Theunis Uilke de Vries.

foto

178

BIJTEN IN EEN IJSJE EN BIJTEN IN HET IJS

Hedzer van der Kooi ([redacted]

Onlangs stond er in een dagblad de uitkomst van een ”ijzelijk” onderzoek. Wetenschappers hadden geconstateerd, dat het mannelijk deel van onze bevolking vaker in een ijsje bijt en de meisjes en de vrouwen zouden meer likken aan een ijsco. Dit artikel gaat echter over geheel iets anders nl. bijten in het ijs.

1. IJsbijten ten gunste van de brandbestrijding

In strenge winters in de 18-de en de 19-de eeuw moest de burgerwacht zorgen, dat het ijs in de grachten en wateren rond de stad werden opengehakt. De burgers, die aangewezen werden, hadden de plicht hun steentje bij te dragen aan deze veiligheidsmaatregelen, die bedoeld waren voor bluswater voor de brandweer, zodat de spuitgasten snel hun brandslangen in de bijten konden laten zakken.
Sommige burgers, die aangezegd werden om de bijt te hakken, probeerden onder deze verplichting uit te komen, want ijsbijten kappen was bepaald geen pretje bij strenge vorst. De bijten moesten herkenbaar zijn en aldus werden de uitgehakte ijsblokken op de randen gelegd.
Sommigen kochten de verplichting af bij de “burgerwachtkapitein”of men huurde een plaatsvervanger in. Leden van de burgerwacht gingen 's nachts rond op de wallen en door de straten als klepperman. Men zorgde voor toezicht bij brandgevaar en zij dienden dan bovendien als klepperman.

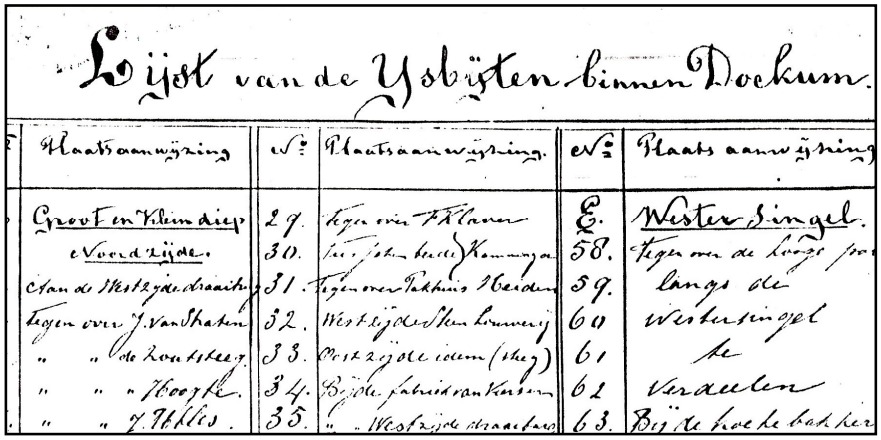

Lijst van de Ysbijten binnen Doekum.

Plaatsaanwijzing	N°	Plaatsaanwijzing	N°	Plaats aanwijzing
Groot en Klein diep	29.	tegen over 't Klaver	E.	Wester Singel.
Voorzijde.	30.	[illegible] Kamminga	58.	tegen over de hoge [illegible]
aan de Westzijde draaiti	31.	tegen over Pakhuis 't Beiden	59.	langs de
tegen over J. van Staten	32.	Westzijde Stem brouwerij	60	Westersingel
" " de Zoutsteeg	33.	Westzijde idem (steeg)	61	te
" " " Hoogte.	34.	Bij de fabriek van Kuisen	62	Verdeelen
" " J. Ytsles.	35.	" " Westzijde draaiters	63.	Bij de hoeke bak ker

Met een ratel gaven zij de uren aan van 9 uur in de avond tot ongeveer 6 uur 's morgens. In een tal gemeenten bestond een verordening, dat deze burgerwachten niet te luid en te langdurig mochten ratelen en drankmisbruik werd verboden.
In het begin van de twintigste eeuw zaagden gemeentearbeiders uit voorzorg met grote getande zagen de ijsblokken uit de ijsvloer, zodat de brandspuit snel water kon oppompen bij brandalarm.
De lijst hieronder kan opgevat worden als uitvloeisel van het bovenstaande.

Lijst van IJsbijten binnen Dockum.

Overgenomen volgens een oude lijst van 11 Februari 1874.

F.W.van der Meer.

(Overgenomen op 12 Januari 1902, vermoedelijk door Frederik Willems van der Meer, geboren 1879 te Dokkum.)

No. Plaatsaanwijzing
A. Groot en Kleindiep
Noordzijde
1.Aan de westzijde draaibrug
2.Tegenover J.v.Straten
3. Tegenover De Zoutsteeg
4. Tegenover De Hoogte
5. Tegenover J.Oebles
Koekebakkersteeg
6. Tegenover Gestichtsteeg
7. Tegenover de boekbinderij
8. Tegenover de Kl.Breedstraat
9. Tegenover Wed. Heeringa
10.Tegenover steeg Brouwer
11.Tegenover B.Jonker
12. Tegenover IJ.IJpesz
13.Tegenover de Oldemansteeg
14.Tegenover S.Vonk
15.Tegenover J.Barneveld
16.Tegenover de koningstraat
17.Oostzijde bonte brug pijp
18.Westzijde bonte brug
B. Groot en Kleindiep - Westzijde
19.Oostzijde driepijpsterbrug
20.Tegenover de Zoutkeet

No. Plaatsaanwijzing
D. Oranjediep
43.Westzijde lange
44.Achterdeur Wolthers
45.Voor de Chr.Ger.Kerk
46.Oostzijde dragersbrug
47.Westzijde dragersbrug
48.Voor W.van der Werf
49.Voor J.Hellinga
50.Voor de Steeg veemarkt
51.Westzijde Karrepadsbrug
52.Voor de Gasthuissteeg
53.Aan de zijde van het werkhuis
54.Voor de Parksteeg
55.Tegenover het park
56.Tegenover het park
57.Noordzijde Hanspijp
E. Westersingel
58.Tegenoverde hooge pol
59.Langs de
60.Westersingel
61 te
62.verdeelen
63. Bij de
F.Nauw langs
de Steenen Dam

21.Aan de westzijde bontebrug
22.Aan de oostzijde bontebrug
23.Tegenover Harlingersteeg
24.Tegenover de Burgemeester
25.Aan de westzijde Zijl
26.Aan de oostzijde Zijl -
27.Tegenover A.Klaver
28.Tegenover de steeg van Nauta
29.Tegenover F.Klaver
30.Tusschen beide Kamminga's
31.Tegenover pakhuis Helder
32.Westzijde steenhouwerij
33.Overzijde idem (steeg)
34.Bij de fabriek van Viersen
35.Bij de westzijde draaibrug

C. Keereweer en Korenmarkt

36 Voor de steeg Moddergat
37.Voor het plein Gem. Kostschool
38.Voor de Wed.Toornstra
39.Voor de opslag W.v.d.Werff
40. Voor de Wed.R.Westra
41.Voor H.F.Ozinga
42.Tegenover Karel de Vries
64. Zuidzijde brug Vleeschmarkt
65. Cichoreifabriek v.d.Werf
66.Voor de zeep ziederij
67.Tusschen zeepziederije steegje
68.Voor de Keppelstraat
69.Voor de Hooghuissteeg
70.Bij het Woudpijpje
71.Bij het molensteeg brugje

G.Langs Grachten bij Bruggen etc

72.Westzijde Woudpoort
73.Oostzijde Woudpoort
74.Bij de steiger nieuwe school
75.Bij de Aalsumerpoort
76.Bij de Hantumer poort

Gebiedsindelingen:
A. Groot- en Kleindiep noordzijde
B. Groot- en Kleindiep westzijde
C. Keereweer en Korenmarkt
D. Oranjediep
E. Westersingel
F. Langs de Grachten bij Bruggen etc.

Foto op volgende bladzij: Het Grootdiep, aan de oostzijde van de Zijl. De foto is genomen rond 1920 op de Diepswal met het zicht naar het westen. Net achter de man rechts op de foto ontwaren we het Koperslagerssteegje, dat zijn naam dankt aan de koperslagerij van Brouwer. Ook in het Grootdiep "Tegenover steeg Brouwer" moest tijdens strenge winters een bijt worden gehakt. De officiële naam was Koperslagerssteeg, maar later in de volksmond Brouwerssteeg, naar de Beddenzaak van Oeds Andries Brouwer. (Geboren 1852 Dokkum- Overleden 1928 Dokkum.)

2. IJsbijten ten gunste van het "botkloppen" op de Zuiderzee
Als bij strenge winters de Zuiderzee bevroren was, werd een vorm van visserij beoefend, die men "botkloppen" noemde. De vissers vertrokken met slee, palen, netten, bijlen en een zgn. klopbalk over de bevroren vlakte van de Zuiderzee. Als ze dachten een geschikte plek gevonden te hebben, hakten ze een bijt in het ijs van 2 bij 2 m. Rondom werden 4 kleinere bijten gehakt en de 20 vangnetten met een lengte van circa 16 m. lang werden geplaatst onder de ijsvloer. Met lange latten onder het ijs spanden de visserslui de netten. Vervolgens werd er met een zware klopbalk, "de botklopper "op het ijs rondom de bijt gebeukt. De botklopper was een dikke paal van ongeveer één meter lengte, waarmee men doffe dreunen op de ijsvlakte veroorzaakte. Hierdoor werden de botten en de andere platvissen op de bodem van de zee gestoord en zwommen in paniek alle kanten op. De platvissen werden gewekt door het gedreun en de trillingen onder water en zij zwommen dan in de richting van het licht (de bijten) en kwamen zo in de vissersnetten terecht.

Aan het botkloppen
De vaart was wekenlang geschorst; De golf lag onder het ijs begraven;
De netten kraakten van de vorst; De botters roestten in de haven.

Niets restte 't arme visschersvolk, Dan neergehurkt bij bijt en kloven,
Den marmren zeekant af te sloven, Den meirbot kloppende uit zijn kolk.

Gedicht van Jan Jacob Lodewijk ten Kate, dichter en dominee.
(Den Haag 1819 – A'dam 1889.)

In dit verband wijzen we naar het drama van de visser Klaas Bording uit Durgerdam, een klein plaatsje aan de voormalige Zuiderzee, thans deel uitmakend van Amsterdam-Noord. Klaas Bording trok op 13 januari 1849 met zijn slede het ijs op met zijn zonen Klaas en Jacob. De dooi was reeds enkele dagen ingevallen, maar de vissers wisten, dat na deze strenge winterperiode de stedelingen in Amsterdam rondliepen met hongerige magen. De gevangen platvis zou op de markt in Amsterdam een goede prijs opleveren

Kaartje Zuiderzee,
met route drenkelingen(1849.)

Op een visrijk geachte plek werden de bijten gehakt en de netten gespannen. Na bijna een gehele dag hun geluk beproefd te hebben en een goede vangst, donkerde het echter snel en ging het hard regenen. Bovendien ging het hard waaien en door de al enkele dagen ingezette dooi, braken de ijsvlaktes en gingen de grote schotsen drijven. De drie Durgerdammers dreven met hun slede weg op een ijsschots in zuidelijke richting naar de plaatsen Huizen en Naarden. Daar gaapte het grote zwarte water van de Zuiderzee.

Daarna dreven de wind en de stroming hen noordwaarts en zij bereikten bijna de kust bij Enkhuizen. Door de veranderende windrichting en de speling van de stroming gingen ze vervolgens oostwaarts en kwamen uiteindelijk bij de kust voor Vollenhove in Overijssel terecht. Na omzwervingen van 14 dagen op de schotsen en het eten van rauwe bot werden ze ontdekt door twee kleine vissersscheepjes. De beide bemanningsleden van de twee vissersschuitjes waren van Vollenhove uitgevaren, omdat zij open water vermoedden, daar zij meeuwen hadden gezien met een haring in de snavel. Ter hoogte van Blokzijl ontdekten zij inderdaad open water, waar zij hun netten uitwierpen. Zij zagen echter in de verte eveneens drijfijs, waar zij zwarte stipjes op het ijs ontwaarden.
Na veel moeite werden visser Klaas Klaassens Bording en zijn zonen Klaas en Jacob gered uit de klauwen van de ijzige Zuiderzee. Er ging een schrijven naar Durgerdam, dat de mannen terecht waren en de postbode las de analfabete vrouw Bording de brief voor. Zij reisde naar Vollenhove, echter na haar komst overleden haar man Klaas, 45 jaar oud en haar oudste zoon Klaas 19 jaar aan de gevolgen van de verschrikkelijke ontberingen in januari van het jaar 1849. Alleen zoon Jacob Klaassens Bording 17 jaar, keerde met zijn moeder, de weduwe Bording terug naar Durgerdam.
Vader en zoon werden begraven in Vollenhove en thans ligt deze grafzerk in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen. In juni 2000 werd een monument opgericht in Vollenhove aan de westzijde van de Grote Kerk aldaar, als een herinnering aan het vreselijke avontuur van de Durgerdammer vissers.
De tekst op de grafsteen te Enkhuizen luidt:
In dit graf rusten
Klaas Klaassens Bording, oud 45 jaren,
overleden 25 februari 1849 en zijn zoon Klaas Bording,
oud 19 jaren, overleden 4 februari 1849, twee der geredde
Durgerdammer visschers, die na volle 14 dagen op een
ijsschots in de Zuiderzee te hebben rondgedreven,
alleen met rauwe bot gevoed en aan wal gebracht zijnde,
de jongste zoon Jacob Bording
naar Durgerdam, teruggekeerd,
den 27-ste januari 1849 door onze visschers ontdekt.

3. Persoonlijke ervaring met het kappen van ijsbijten

In het jaar 1963 vervulde ik mijn militaire dienstplicht in de garnizoensplaats Vught in Noord-Brabant. Het was een zeer strenge winter en ik wijs in dit verband naar de dat jaar gehouden Elfstedentocht op 18 januari bij een temperatuur van –18 graden Celsius. Ik had een aantal dagen verlof en ik kreeg de vraag van de Vogelwacht te Hardegarijp om de reeën te voeren in het Ottemareservaat onder het dorp Rijperkerk. Dit

natuurgebied lag aan de pas aangelegde Ottemaweg tussen Hardegarijp en Roodkerk, iets ten noorden van het Mûzerid en dit stuk moeras- en rietland was eigendom geweest van notaris Nanne Allerts Ottema 1874 – 1955 te Leeuwarden.
De ijsvloer was te dien dage zeker 40 centimeter dik en de mensen van de Vogelwacht vroegen me ook, om enkele bijten te hakken, want de vissen hadden het moeilijk, hetgeen verergerd werd door een dikke laag sneeuw op het ijs. Ik ging op weg met zakken oud brood en een flinke bijl. Bij de meertjes tussen de elzenbosjes ben ik gaan hakken, maar het duurde zeker een half uur voordat er een bijt ontstond van een meter bij een meter in het gitzwarte ijs. Tot mijn verbazing vulde de bijt zich met zo'n 15 forse zeelten met hun kenmerkende draden aan de bek en zij hapten naar zuurstof met hun grote tuitlippen. Mijnerzijds een ervaring rijker, dat het hakken van een ijsbijt geen eenvoudig karweitje is.

Foto van het Prieeltje, bij "Vijversburg" te Zwartewegsend aan de zuidzijde van de gracht aan de verkeersweg van Leeuwarden naar Groningen. Foto 2002. H.v.d.Kooi.

4. Niet om de bijt, maar om het ijs

Aan de noordkant aan de gracht bij het buitenhuis "Vijversburg" bij Zwartewegsend staat een fraai 18-de eeuws prieeltje. Een dergelijk bouwsel

was bedoeld als rustplaats voor de wandelaar, die een wandeling maakte door het fraai aangelegde park. Ook werd het gebruikt door de adellijke dames en heren om er hun theeparty's te houden. De zgn. theehuisjes grensden veelal aan de rijweg, zodat de bewoners van de buitenplaats de voetgangers al of niet met hun vee, de koetsen, de boeren met paard en wagen enz. langs zagen komen en gade konden slaan. Voor het uitzicht waren de ramen hoger gebouwd, vandaar dat er onder het gebouwtje, ook wel lusthuisje genoemd, een keldergedeelte was gebouwd. Als na een winterperiode de dooi inviel zaagde het werkvolk van "Vijversburg" grote blokken ijs uit de vijvers en de grachten. Deze brokken ijs werden opgeslagen in het keldergedeelte van het prieel, zodat men tot ver in het voorjaar spijzen en dranken kon bewaren. Bovendien kon met name de wijn, waarvan de flessen in de bovenste laag werden bewaard, koel geserveerd worden. Ziehier: het ging niet om de bijt, maar om het ijs!

5. IJsbijten kappen om te doden

In de 18-de en de 19-de eeuw leefden er in ons land nog vele visotters. We noemen hier water- en moerasgebieden als "De Alde Feanen" bij Eernewoude en "De Weerribben" bij Giethoorn in Noordwest Overijssel. Tijdens een stevige vorstperiode betraden de rietsnijders de bevroren waterwereld om het riet af te snijden. Deze rietsnijders leefden in de andere jaargetijden vaak van de visvangst, terwijl ze visten met de peur, netten en fuiken. Zij beschouwden de otters als hun concurrenten, omdat deze dieren in hun ogen veel vis aten en bovendien vonden zij vaak hun netten stukgescheurd terug. De otters wisten zich vaak uit het net te vechten, dat niet voor hen bedoeld was. Hun "vijanden", de beroepsvissers, zagen in de ijs- en sneeuwwereld, de sporen van de visotters. Op bepaalde plekken maakten de vissers bijten, waar ze vermoedden, dat de otters boven zouden komen om verse lucht te happen, om daarna hun onderwaterjacht voort te zetten. De rietsnijders postten bij de bijten, om zodra het donkere water ging rimpelen met hun stevige korte rietzeis toe te slaan. We weten inmiddels hoe het ervoor staat met de Lutra Lutra (de Europese otter), maar de eerlijkheid gebied te zeggen, dat vele oorzaken ertoe geleid hebben, dat onze visotter bijna is uitgestorven.

Foto hiernaast uit 1905 aan de Koornmarkt. Het epistel met de ijsbijten was opgesteld in 1902. Drie jaar later werd deze fraaie foto gemaakt van de Koornmarkt. In het grachtje bij het Keereweer en in de bedrijvige Koornmarkt moesten 7 ijsbijten worden gehakt. "De snikjes" worden op het kiekje gelost, het volk staat te wachten voor de melksalon van * Wouda en ** Sibbel ligt op haar knieën te graswieden.

*Melksalon Wouda. Eigenaar Anne Menzes Wouda in 1897 gehuwd te Oostdongeradeel met Trijntje Jorrits Rosier. Man geboren te Engwierum in 1869 en overleden 1957 te Dokkum. Vrouw geboren te Dokkumer Nieuwe Zijlen in 1871 en overleden te Dokkum in 1946. Het beroep van Wouda was kastelein en stalhouder, later café Wouda op de markt.
**(Japik en Sibbel) Jacob Nutterts Rosier geb. 1862 te Dokkum en overl. 1940 te Dokkum, oud 77 jaar.
Sibbeltje Nutterts Rosier geb. 1865 te Dokkum en overl. te Dokkum na 1950, oud 85 jaar.
Ongehuwde kinderen van Nuttert Jacobs Rosier 1829 en Martje Hendriks Wagenaar 1829; beide echtelieden geboren in Oostdongeradeel en gehuwd in 1857 te Dokkum.

Geraadpleegde bronnen:

- Lijst met ijsbijten binnen Dockum.
(Oudheidkamer Dokkum e.o. / Museum Adm.-huis.)

- Tot aandenken aan mijne moeder. Filantropy en grutgrûnbesit te Swarteweisein.- Goffe Jensma – 1992.
- Dokkum, beeld van een stad. 1986
- Dokkum, in stad vol herinneringen, D.van Minnen, 1974
- Losse grepen út de skiednis fan Dokkum. S.E.Wendelaar Bonga, 1954.
- Internet. Botkloppen – Durgerdam.

JAAP METZ (1940-1982)

André Staal ([redacted] (1)

Vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog werd Jacobus (Jaap) Metz op 7 mei geboren als zesde kind in het gezin van Jacobus Metz en Dorothea Mosterman. Jaap werd geboren in een boerderij aan de Kooiweg te Buren (Ameland). De dag dat Jaap werd geboren was zijn vader op het Oerd om te letten op Duitse aanvallers.

Jaap en Tiny Metz bij hun ouderlijke boerderij in Buren.

Toen kwamen de bange jaren met de historisch strenge winters. Door zulke winters was het scheepvaartverkeer gestremd en de veerboot voer dan ook niet. Vader Metz maakte in deze winters met zijn dochter Tiny diverse oversteken over het ijs om voorraden te halen. Voor zulke oversteken vormden Amelanders vaak groepen met het oog op de veiligheid.
Na de oorlog was ook de winter van '47 streng. In februari werden veel oversteken gemaakt over een goede ijsvloer. Maar begin maart zette de dooi in met veel sneeuwval en sneeuwjacht. Met man en macht werd het vliegveld van Ballum sneeuwvrij gemaakt. Maar er viel vervolgens zoveel sneeuw dat de volgende dag de landingsbaan onbruikbaar was.
Op die dag, zondagmorgen 9 maart, speelde Jaap bij de boerderij in de sneeuw met zijn oudere zus Tiny. Het zal een prachtige wintermorgen zijn geweest in een stille wereld tot Jaap over hoofdpijn begon te klagen. Tiny nam hem mee naar binnen. Toen de familie terugkwam uit de kerk aan het Burepad werd de huisarts gewaarschuwd. De dokter dacht dat het om hersenvliesontsteking ging en raadde een spoedige ziekenhuisopname aan. Goede raad was duur. De veerboot voer niet, het vliegveld zat dicht met sneeuw en het volk zat voor de middagdienst in de kerk. Voor het transport van Jaap over het waddenijs waren sterke mannen nodig. Rikus Blom nam op zich om voor voldoende mankracht te zorgen.
Na de ochtenddienst waren een aantal mannen gaan biljarten in het café van Metke Paulus. Daar haalde Rikus ze bij het biljart vandaan. Jaap Oud die met zijn meisje op weg was naar de middagdienst werd van de weg geplukt. Zo kwam Rikus aan acht dragers.
In het busje van Reimer Wagenaar ging het vervolgens naar het oosten over de door de Duitsers in de oorlog aangelegde weg. Maar ze kwamen door de sneeuw niet verder dan de Bureblinkert. Vanaf daar moest worden gelopen. Een bódde diende als slee. Een bódde was een weidesleep die leek op een ladder. Op effen stukken ijs kon de sleep als een slee worden voortgetrokken. Op slechte delen van het traject fungeerde de sleep als draagbaar. Zo werd de doodzieke Jaap vervoerd. Tiny ging mee voor de begeleiding over het wad en naar het ziekenhuis.
Behalve vader Metz gingen de volgende mannen mee: Gradus Kienstra, IJs Oud, Dirk Kooiker, de broers Teun en Theo Metz, Rikus Blom, Anne de Jong en Jaap Oud. Door de dooi werd het een loodzware tocht. Vaak zakten de lopers tot hun knieën weg in sneeuw en ijs. Aan de overkant gekomen werden ze door Kees Colmer in het dijkhuisje opgevangen. Kees zorgde voor droge kleding. Tiny ging met Jaap in een ziekenauto naar het ziekenhuis in Leeuwarden.
De helpers overnachtten in de Gouden Klok te Holwerd. De mannen hadden de volgende dag door het zachte ijs een zware terugtocht. Blom

wilde er van vermoeidheid zelfs bij gaan liggen. De medelopers wisten hoe slecht dat zou aflopen en hielden Blom op de been.
Tiny kwam enkele dagen later per vliegtuig terug op het strand bij Hollum. Jaap zou gezond en wel terugkeren.
Tiny trouwde in 1952 met Theodorus Brouwer. Zij kochten de school in Buren en begonnen daarin een café dat in de loop der jaren zou uitgroeien tot het bekende hotel-café-restaurant De Klok. Toen het toeristisch wadlopen in de jaren zestig begon, staken grote groepen wadlopers over naar Ameland. Na aankomst op het eiland liepen ze naar De Klok. Hier was een kraan om zich schoon te spoelen. Binnen, achter de koffie, konden de lopers bijkomen van hun belevenissen.
Jaap trouwde met Truida Kooiker. Ze kregen drie kinderen. Al op tweeënveertig jarige leeftijd stierf Jaap te Amsterdam en werd aan het Burepad begraven.
De boerderij aan de Kooiweg staat er nog, sterk verbouwd en nu getooid met de naam Ritskemoai.

Bronnen:
Mondelinge mededelingen van mevrouw Tiny Brouwer-Metz op de Klok te Buren, van mevrouw Trees Metz-Brouwer aan de Strandweg te Buren en van mevrouw T. Metz-Kooiker aan de Kooiweg te Buren.

Noot:
1. André Staal houdt zich o.a. bezig met winterse overtochten over de Waddenzee vanaf en naar Ameland. Vandaar de beschrijving van de avonturen van Jaap Metz. In een volgende Sneuper nog een voorbeeld van zijn onderzoekingen.

VRAAG
Wie kan mij helpen met het voorgeslacht van het echtpaar Gerrit Stienstra, geboren 1862 en van Pietje Sipkes van Sinderen, geboren 1860. Afkomstig uit Ternaard en Holwerd.
Jaep Meems, Twijzelerheid, 0513445060.

IT TICHELWURK TE OOSTRUM

Libbe Meerema ([redacted]

De techniek van het vervaardigen van metselstenen werd door de Romeinen in de Lage Landen geïntroduceerd. Zij bouwden hun castella van dit materiaal in combinatie met natuursteen (marmer).
Na hun vertrek uit de Lage Landen raakte de techniek verloren totdat de monniken in de twaalfde eeuw het oude handwerk weer opnamen.
Vanaf de achttiende eeuw werden industriële technieken toegepast. Deze industrialisatie was tegelijk de reden waarom veel kleine fabrieken uiteindelijk failliet gingen.
Niet alleen mannen maar ook vrouwen en kinderen werden voor het productieproces ingezet. Het was zwaar en ongezond werk, het vervoeren van de klei en de stenen, en er was constant gevaar voor schroei- en brandwonden. De kinderen moesten de stenen sjouwen en stapelen. Aan deze kinderarbeid kwam een eind door de Kinderwet van Van Houten (1874) en de invoering van de Leerplicht in 1900. Ondanks de miserabele werkomstandigheden werd er gezongen en steunde men elkaar.
In 1871 bedroeg het weekloon voor een volwassen van f.3.- tot f.7.-. De schippers die de klei aanvoerden, hadden hun klachten over het betalen van het 'tonnengeld'; na elke 50 ton turf moest de schipper aan de lossers een borrel schenken. Bovendien waren de kluiten (gebroken turf) ook voor de arbeiders, veel afval was voor hen voordelig.

De grondstof
Uiteraard was klei de grondstof voor de baksteen. Deze grondstof bepaalde de ligging van de steenfabrieken n.l. langs de grote rivieren en aan de kust. In het midden van de 19de eeuw stonden langs de IJssel meer dan 50 steenfabrieken. In de 18de eeuw worden al verschillende tichelwerken rond Dokkum en langs de Ee genoemd: Snakkerburen, Stiens, Ee.
'"t Olde tichelwerk" van Oostrum werd al genoemd in de Proclamatie-boeken van 1696 – 1707. De klei werd aangevoerd vanaf de zeekust of afgegraven langs de rivieren. Deze klei werd eerst onderzocht naar samenstelling en daarna meestal op de "kleibult" opgeslagen. Tijdens deze opslag verteren de vaste plantaardige resten wat de kwaliteit van de klei ten goede komt.

Voorbewerking
Tijdens dit proces worden diverse kleisoorten samengevoegd en gekneed. Er worden kleurstoffen toegevoegd (krijt of mangaan) voor de kleur van de

stenen en zand of gruis om het verloop van het proces te bevorderen. Bij regen en lage temperaturen was de klei onbehandelbaar. Verschillende vormmethoden –de vormbak, de handmatige of de machinale –bepalen de vorm van de stenen. (Zie filmpje, Steenfabriek Dokkum 1927, op internet)

Het drogen
De gevormde steen wordt hierna naar de drogerij vervoerd en op stellingen geplaatst zodat de klei door de ventilatie snel kan drogen; het juiste tempo is voor het droogproces van het grootste belang. Tijdens dit proces krimpt de steen tot de juiste maat. Aan het eind van de cyclus wordt de steen bij de juiste temperatuur gebakken. In oude tichelwerken werd het bakken gedaan in een ring – of vlamoven.

DE STEENFABRIEK TE OOSTRUM
Aan het jaagpad, nu fietspad, tussen Dokkum en Oostrum aan de Dokkumer Ee werd in 1872 door J. Helder Pzn. een steenfabriek gesticht. Hij stamde uit een vooraanstaande familie met belangen in steen-, pan- en estrikbakkerijen. Pieter Jan Helder werd in 1811 te Aalsum geboren en trouwde met Grietje van der Meulen. Het echtpaar kreeg 10 kinderen waarvan een aantal jong stierf. Pieter Helder was actief op zakelijk, kerkelijk, politiek en sociaal terrein: voorzitter van de Kamer van Koophandel, raadslid, armvoogd en lid van de Staten van Friesland.
Er werd land gekocht, een sloot gedempt, een aanlegplaats aan het Diep gemaakt en het jaagpad werd afgegraven. Veel aandeelhouders hebben hun geld ingelegd. Er is een stoommachine (12 pk) een grote ketel en een schoorsteen van 9 meter hoog.
In 1876 werd de fabriek vergroot en de toren verhoogd tot 35 meter. Er werkten toen 20 arbeiders waarvan 3 beneden de leeftijd van 16 jaar. In vergelijking met lonen die elders genoemd zijn, vallen die in Oostrum in positieve zin op. In 1939 krijgt het personeel een kerstcadeau uitgereikt en in de W.O. I. Is er een soort sociaal plan voor het vaste personeel.
Tijdens de oorlog wordt de steenbakkerij meerdere malen met sluiting bedreigd. Er is gebrek aan turf om te stoken en elektriciteit om te drogen. In 1968 sloot de fabriek van de firma Helder haar poorten.

Douwe Zwart schrijft in zijn artikel: “Het gebouw valt nu als industrieel erfgoed te bewonderen. Helaas heeft de tand des tijds haar werk gedaan en is het beschreven Tichelwerk vervallen tot een ruïne. Het behoort thans tot de categorie waarvan een deskundige schrijft: In ons land treft men weinig vervallen fabrieksgebouwen aan, maar de categorie steenfabrieken vormt daarop een uitzondering”.
In de laatste jaarvergadering heb ik het bestuur van onze Historische Vereniging op dit feit geattendeerd met de hoop, dat er actie ondernomen gaat worden om dit monument van de ondergang te redden.
(Noot bestuur: Er is intussen contact met de gemeente over de (on)-mogelijkheden om dit monument van de ondergang te redden).

Bronnen:
Douwe Zwart in De Sneuper 39, blz. 150 e.v
H. Heeringa–Seepma. By ús yn Eastrum. Osinga. Boalsert. 1982.
Veel informatie gevonden op Google:
Steenfabrieken, Hylkema, Onderdendam, Stichting Industrieel Erfgoed, foto’s Vrouwenparochie, filmpje steenfabriek Dokkum 1927.

EEN BIJZONDERE STRANDING

Pieter F. Visser ([redacted]

De media doen ons zo af en toe verslag van walvissen, die het spoor bijster zijn en daardoor ergens aan de kust stranden. Er wordt dan van alles ondernomen om de dieren weer in diep water te brengen.
Daaraan moest ik denken toen ik las over een groep vissersvaartuigen die op 21 december 1819 rond 22, = uur, strandden op het vaste zeestrand van Schiermonnikoog. Het waren 9 visserssnikken behorende tot de vloot van Paesens en het Moddergat. 1)
De schepen waren omstreeks 11, - uur die ochtend van de rede van Moddergat vertrokken om boven Schiermonnikoog te vissen. Door het invallen van de nacht met stilte en een holle zee zijn ze het Friesegat misgelopen *en alzoo op onze zeestrand gedreven* schrijft de grietman van het eiland .2) De schippers:
Age Lieuwes 3), Bote Pieters 4), Auke Cornelis 5) Hendrik Lieuwes 6) Pieter Pieters 7) Freerk Sipkes 8), Weeltje Aants 9), Bote Klases 10) en Gerlof Tiedes 11) hebben onder ede aan de grietman van Schiermonnikoog verklaard, in zee geen koopvaardijschepen te hebben gezien *noch eenige drijfgoederen te hebben gevonden of vernomen.*
En wij geen zwaarigheden kunnen maken om hun gevangen vis alhier aan de wal te laten brengen en te gelde te brengen en verder provicioneele adsistentie te bieden tot het weder afbrengen hunneer vaartuigen van de strande. 2)
Grietman Johan Stachouwer meent dat hij daarom niet aan de voorschriften betreffende besmettelijke de ziekten hoeft te voldoen.
De Rijksoverheid bang, dat met schepen uit andere landen, over zee besmettelijke ziekten Nederland binnenkomen, heeft van rijkswege tal van maatregelen afgekondigd die in acht moeten worden genomen om dit gevaar het hoofd te bieden. Eén van de maatregelen is de verplichting voor de grietman om aan de gouverneur dadelijk bericht te doen van een stranding.
De vissers hebben na hun vertrek van de rede van Moddergat met niemand contact gehad en ook hebben ze geen goederen uit zee opgevist. Stachouwer meent daarom dat er geen aanleiding is om de vis in beslag te nemen, zo blijkt uit zijn brief. Waren de vissers uit het buitenland gekomen, dan was het moeilijker geworden. De overheid was zeer actief om alle besmetting tegen te gaan.
De minister van Binnenlandse zaken schrijft bij voorbeeld aan de gouverneur van Friesland, dat schipbreukelingen die zouden kunnen zijn

besmet, moeten worden ondergebracht in quarantaine. Het zogenaamde Contributiegebouw achter de schans te Oostmahorn zou tot berging van schipbreukelingen kunnen dienen. 12)
Al op 28 december geeft de gouverneur aan de grietman van Schiermonnikoog toestemming om de vis van de gestrande vissers aan wal te brengen en verder *die hulp en bijstand te doen verleenen waardoor zoo mogelijk hunne schepen weder van strand worden gebracht en zij in staat worden gesteld hunne vorige kostwinning te hervatten*. 13)
Gelet op de omstandigheden waaronder de schepen zijn gestrand zal het mogelijk zijn geweest om de vaartuigen weer in zee te krijgen.
Het loopt allemaal met een sisser af.

Noten:
1. brief van de strandvonder Ruurd Melles Fenenga van Schiermonnikoog aan de gouverneur van Friesland, d.d. 22 dec 1819. Tresoar, toegang 11, inventaris nr. 6053.
2. brief d.d. 22 dec 1819 aan de gouverneur. Tresoar, toegang 11, inventaris nr. 6053.
3. Age Lieuwes Vanger, visser, ged. Paesens 28 mrt 1770, overl. Moddergat 9 Jan 1847, z.v. Lieuwe Ages en Jeltje Teunis
4. mogelijk is dit de in 1799 te Oostrum geboren Bote Pieters Westra, die in 1817 te Dokkum trouwde met Baukje Gosses.
5. Auke Kornelis Visser, visser geb. Nes Wd, overl. Paesens 31 aug 1824, 63 jr, z.v. Kornelis Aukes en Grietje Aukes
6. Hendrik Lieuwes Vanger, visser, * 20 dec 1772, ged. Paesens 3 jan 1773, overl. Moddergat 26 jan 1825, broer van nr. 3.
7. Pieter Pieters Dijkstra, visser, overl. Moddergat 4 sept 1828, 64 jr, z.v. Pieter Pieters en Jelske
8. Freerk Sipkes de Jong, visser, ged. Nes 30 dec 1770, geb. Moddergat, ovl. aldaar 27 april 1820, z.v. Sipke Freerks (blijkens de memorie van successie *overleden met zijn visschersschuit in de Noordzee*) en Doetje Thijssens
9. Weeltje Aants Postma, visser, * Moddergat overl. aldaar 18 jan 1848, 72 jr, z.v. Aant Kornelis en Tietje Weeltjes
10. Bote Klazes Groen, visser, * Paesens 14 febr 1786, ged. aldaar 12 maart 1786 overl. Nes WD 25 apr 1864, z.v. Klaas Botes Groen en Antje Douwes
11. Gerlof Tietes Visser, visser, ged. Paesens, 26 okt 1771, ovl. Moddergat 24 mei 1824, z.v. Tiete Gerlofs en Orseltje Botes
12. Tresoar, toegang 11, inv. nr. 6054, brief van 24 dec 1819. Op de eerste Kadasterkaart van 1832 is dit gebouw niet meer te vinden.
13. Tresoar, toegang 11, inventaris nr. 6175

VERHALEN OVER OPA

Frouktje en Ton Schaaper-Boonstra ([redacted]

Wij, Ton en Frouktje Schaaper Boonstra, zijn altijd geïnteresseerd geweest in oudheden en geschiedenissen. Toen Ton dan ook besloot eens uit te zoeken waar onze familie vandaan kwam werd het spannend.
Frouktje heeft toen maar wat neven en nichten gebeld, zo van: “Weet jij dit nog?” en “Hoe zat dat in elkaar?”
Daar kwamen hele leuke gesprekken uit, vooral toen ik mijn neef Oene en zijn vrouw Trieneke belde. De tranen stonden in mijn ogen van het lachen en Ton wist niet wat hij er aan had. Oene, die in het dialect spreekt, zei direct: “Oh, ben jij een van Gerrit-oom?’
Mijn opa heette Gerrit en was verhalenverteller, boer en koopman. Ik zelf heb die man alleen maar verdrietig en serieus meegemaakt. Wat wil je, vrouw dodelijk ziek en zelf van je kinderen afhankelijk zijn, lijkt mij ook geen pretje.
Deze goede man had twaalf kinderen waarvan er maar één (mijn moeder dus) bereid was voor hem en zijn vrouw te zorgen. Niet dat mijn moeder hem dat in dank afnam, maar ja het moest maar, ze had geen keus.
Maar toen Oene begon te praten over Gerrit-oom dacht ik even dat ik in een fantasie wereld zat. Hij vertelde dat toen opa eens met de hondenkar onderweg was, hij vlak bij huis een onweersbui aan zag komen. Dus de honden extra aangemoedigd om heel hard te rennen. Zijn vrouw Margje deed de schuurdeuren al open en ja hoor, vlak voor de eerste bliksem was opa binnen samen met de honden en de kar maar niet met de wielen!! Waar waren de wielen gebleven van de kar! Die kwamen er nog achteraan en zo zijn er nog meer van die verhalen.
Eens kwam ik op het kerkhof van Marrum om het graf van Opa en Oma te bezoeken. Een man kwam op mij af en vroeg: “Ken jij deze mensen?” “Ja”, antwoordde ik, “dat zijn mijn grootouders”.
Nou, vertelde hij, zonder Gerrit Boonstra werd er geen feest gevierd in Marrum en hele omgeving. Nou dat was leuk te horen natuurlijk, want ja, dan had mijn grootvader toch heel wat goeds gedaan. Want verhalen-vertellers droegen vroeger bij aan de sociale samenleving en hadden niet alleen sterke verhalen maar ook een luisterend oor bij velen.
Maar, zei hij, ik zal je iets vertellen wat echt gebeurd is.
Mijn oren stonden meteen op scherp.
Vroeger had je het Dokkumer lokaaltje (ja, dat wist ik nog wel). Dat treintje stopte waar je maar wilde, als je het maar tijdig aangaf. Mijn grootouders, een dagje naar de stad geweest, kwamen terug en hadden opgegeven:

stop maar bij de melkfabriek in Marrum. Dat was afgesproken.
De mannen van de melkfabriek hadden net lunchpauze toen het Lokaaltje aankwam en waren nieuwsgierig wie daar uitstapten.
Mijn opa, een mager mannetje, en mijn oma, nogal gezet toentertijd, wilden uitstappen. “Wilden”, klopt dus, want het ging niet zo soepel. Opa was er uit en zei: “Kom op Margje”, maar ja, Margje zat vast in de deur. Opa trekken en de passagiers van binnen duwen. Toen Oma letterlijk los-schoot, lagen ze allebei in de sloot naast de spoorlijn!!
Dit natuurlijk tot groot vermaak van de omstanders en van mij want ik zag het in mijn verbeelding al gebeuren. De arbeiders waren wel zo goed om opa en oma uit de sloot te halen. Gelukkig maar dat hun boerderijtje een paar meter verder stond en ze snel thuis waren.
Dit zijn een paar verhalen van mijn opa en zijn vrouw maar er zijn er nog heel veel meer. Er is zelfs een boek met verhalen die opa vertelde “Nadde spoanen”, geschreven door Edde Wieringa.

INGEBOEKT

De stinzen in middeleeuws Friesland en hun bewoners

P.N. Noomen
ISBN 9789065509161 278 bl.
Genaaid gebonden hard kaft
Uitgave Uitgeverij Verloren in samenwerking met de Fryske Akademy. Inclusief CD-rom, geïllustreerd (deels in kleur).
Het middeleeuwse Friesland telde meer dan vijfhonderd 'stinzen', verdedigbare stenen huizen. Ze waren zowel op het platteland als in de steden te vinden. Friesland kende geen centraal gezag en de Friese samenleving kan getypeerd worden als een 'vetemaatschappij'. Iedere adellijke familie was genoodzaakt tenminste één eenvoudig verdedigbaar steenhuis te hebben. Hoewel het bouwkundig om bescheiden gebouwen ging, waren zij de steunpunten voor de heerschappij van de Friese edelen, de zogenaamde 'hoofdelingen'. In dit boek wordt voor het eerst uitvoerig beschreven welke rol de adel en de stinzen speelden in de sociale, politieke en militaire geschiedenis van middeleeuws Friesland. Kaarten en illustratie ondersteunen de tekst. De bijgevoegde cd bevat een eerste inventarisatie van de
afzonderlijke middeleeuwse stinzen, per streek en per dorp.
Er worden meer dan 500 locaties beschreven. Via de website van de Fryske Akademy zal deze inventaris geregeld worden aangevuld.

DE ARMVOOGDIJ

Ids Jousma (1),
bewerkt door Eimert Smits ([redacted]

De armvoogdij die had vrijdags zitting in het armhuis, dat noemden ze hier in Dokkum de Harmonie. Daar zaten een man of zes en de burgemeester was voorzitter. Als het vrijdagavonds was, ik denk om een uur of zeven of half acht, dan gingen wij als jongens er alvast heen, want er was nog wel eens wat te beleven. Dan stonden de klanten vaak al bij de Zijl te grootpraten van: als ze me vanavond niet meer geven als twee kwartjes dan is het niet best. Nu was het toen ook al niet veel bijzonders twee kwartjes en twee halve broden, die noemden ze dan heilsoldaten. Als het dan zowat acht uur was dan kwamen eerst de vaste klanten, dat waren weduwvrouwen en mensen die niet meer konden werken. Als die klaar waren dan kwam de ploeg die bij de Zijl stond aan de beurt. Een voor een gingen ze dan naar binnen en voor het luikje.
Er waren altijd twee politiemannen bij, want het ging er soms ruig om toe. Ik denk nu wel eens de mensen waren toen niet wijzer. Maar stel je voor er stond zo'n kerel voor dat luikje nu neem ik er een uit die ook werkelijk uit armoede kwam voor zijn huishouding. Die man werd naar huis gestuurd met misschien een gulden of vijf en twintig stuivers en twee halve broden. Maar dan moest je eens zien hoe de heren er bij zaten. Een goeie sigaar aan en een best glas wijn voor zich op tafel. Nu kan ik mij best indenken dat er wel eens een hard woord gebruikt werd. Maar dat was nu eenmaal dat oude liberale stelsel. Daar zal ik straks nog wel het een en ander van vertellen maar eerst dit gedeelte over de verdeling maar afmaken.
Nu waren er ook verscheidene mensen bij die het niet nodig hadden, die kwamen ook, want zo gauw als die het geld ontvangen hadden dan stapten ze over de straat naar de kroeg van baas van Ries, daar verkochten ze de twee broden en samen met het geld werd dat verzopen.
Op een avond waren wij er ook weer heen gegaan, toen het zowat afgelopen was, kwam daar de burgemeester aanzetten met de beide politieagenten, nu wij dachten al nu is er wat te beleven en ja hoor, hij stapte over de straat en bij baas van Ries naar binnen. Dat duurde niet zo lang of de eersten kwamen al naar buiten en niet zo heel zuinig ook, want pake veegde er met zijn stok op los, dat de heren wilden wel benen maken. De oude man was niet zo erg bang uitgevallen. Tegen baas van Ries zei hij: "dou bist waarschuuwt, de eerste de beste keer dat ik hoor dat jij of een van je collega's weer een brood durven te kopen, zal ik er voor zorgen dat jullie je vergunning kwijt raken".

Gelukkig kwam er gauw verandering in de toestand; eerst werd Anne Rozendal, de man van de Bonifatius levertraan, benoemd als armvoogd en dat was een hele verbetering. Hij was een goeie kerel. En daar kwam bij dat hij Gereformeerd was.

Anne Rozendal, geboren St.Anna Parochie 04-03-1873, geref., gehuwd te Dokkum op 16-05-1895 met Neeltje Heeringa, geboren Dokkum 26-02-1871, ze hebben gewoond eerst op de Lageweg C166 en daarna op het Westerbolwerk C159.

Als er nu een ziek werd en er moest een briefje komen voor de dokter, dan schoot men gauw naar Rozendal en die gaf dan een briefje af zonder te vragen naar het hoe en waarom.
Een poos later kwam Eelke de Vries er ook bij en die deed het nog beter.

Eelke de Vries, geboren te Brantgum 28-03-1848 was van beroep turfdrager, later werd dat gewoon loswerkman, hij huwde te Dokkum op 18-08-1878 met Johanna de Boer, geboren Aalsum 22-03-1857, ze woonden aan de Markt A89/87.

De eerste avond toen die daar kwam en naar oude gewoonte de wijn en de sigaren op de tafel kwamen, toen was de boot aan. Hij vertelde de liberale heren even ongezouten hoe het zat. Hij zei gewoon dat het een schande was dat ze hier zaten te zuipen en te roken van de centen van de arme stumpers, die zowat verhongeren moesten. Diegene die roken wilde, vond hij goed, maar dan moest elkeen z'n eigen tabak of sigaren meenemen en die moest ook zelf maar een flesje met janum (sterke drank) meenemen van huis. Die avond is er wel behoorlijk over gekankerd maar de heren voelden wel nattigheid en gingen met het voorstel accoord, want het was toen in die tijd dat ze maar niet meer konden doen wat ze wilden.
Ook in de Gemeenteraad kwam ander bloed. Het was al lang zo dat toen in de raad zat Oude Albert van der Wal, die was Christendemokraat, daarna Pieter van der Meulen als AR lid, toen was het uit met de stemmerij wat anders, want dat liep nooit in een keer af, maar er waren meestal altijd wel een of twee kandidaten die in stemming kwamen.

Oude Albert van der Wal, geboren Veendam 27-03-1888, ongehuwd, NH, ambtenaar ter secretarie, komt 15-01-1913 van Steenwijk en gaat 02-02-1914 naar Sneek, hij woonde in de Anjelierstraat A155, na hem kwam in hetzelfde huis Jacobus van der Waals, geboren Rotterdam 26-12-1879. Hij kwam van Texel.

Dat was toen Koopman Hillebrand in de raad kwam. Er moest een herstemming plaatsvinden tussen een liberaal, dat was de Postdirecteur Houwing. De AR had daarvoor een vergadering in Eureka uitgeschreven om te praten over het standpunt dat er ingenommen moest worden, wie of ze zouden steunen, Houwing of Hillebrand, de SDAP'er. Nou dat gaf die

avond nogal wat geharrewar. Maar tenslotte werd besloten op aandringen van A.J. Schaaf om op Hillebrand te stemmen. Oude meester Wameling, hoofd van de Chr. School zei:" Ik stem wat ik stem maar nooit op een socialist".
De stemming kwam en Hillebrand ging er met vlag en wimpel vandoor en dat was de eerste SDAP-afgevaardigde in de gemeenteraad van Dokkum. Het was mijn partijman niet, maar ik heb altijd respect voor hem had, want hij is altijd voor zijn partij opgekomen en daardoor kwam Eelke de Vries op zijn voorstel in de armvoogdij. Later is dat hele spul opgeheven en toen is er een armmeester benoemd, dat woord is nu ook afgeschaft, het is nu sociale zorg.
Toen Hardholt hier in Dokkum benoemd is, hij stond op tweetal met Jan Zwaai = Jan Timmermans, toen is er ook nogal wat herrie over geweest.

Jan Timmermans, geboren Lichtaard 26-05-1885, timmerman, gehuwd te Dokkum op 18 juni 1908 met Akke Pekelsma, geboren Dokkum 08-08-1884, ze hebben gewoond in de Koningstraat C49.

Jan was zeer christelijk en daar wilden de heren niks van weten, hoewel vooral de SDAP hem liever hadden dan Hardholt, want dat was een gepensioneerde onderofficier uit Indië en dat leek hun niet best, want alles wat toen militair was, was uit den boze. Ik heb er in die tijd nog wel eens over gepraat met Johannes van der Meulen, die was toen ook raadslid voor de SDAP, maar het kwam hier op neer: Timmermans was te christelijk en zodoende is Hardholt benoemd. Toen hij hier eerst in Dokkum was toen was het niet best, ze mochten hem hier niet en nu zit het zo 'Uule Spiegel' mocht hem ook niet maar die wist het, hij zei:" ik maak het daarna". Ook dat bekwam wel weer en nu hoor ik er niet veel meer van. Het enige wat ik wel weet, is dat de toestand voor oude arme mensen beter is als voor zo'n 55 jaar geleden.

Noot:
1. Tijdens de inventarisatie van de zogenaamde "Van Tuinen-bibliotheek" in het gemeentehuis van Dongeradeel vond Eimert Smits een aantekenboek met daarin een egodocument van Ids Jousma. Jousma beschrijft daarin het stadsleven van Dokkum tussen 1905 en 1955. Ids Jousma was eerst meubelmaker bij Renze Ferwerda, later werd hij postbode. In zijn vrije tijd was hij visser.

EEN NAAM IS EEN NAAM….. (deel 9)

Eimert Smits ([redacted]

Deze lijst komt uit het Bevolkingsregister Dokkum 1870-1880. Het tussen haakjes staande is het boek en bladzijde nummer van de betreffende periode. Reacties hierop kunnen gestuurd worden naar de redactie.

JOUWSMA (D106), Ritske Sjoerds, *Beetgum 12-07-1857, hulponderwijzer, komt 15-09-1879 va nBeetgum en gaat wonen aan de Keppelstraat D106.
JURREMA (D107) Wietske Jurrien, *Hiigezand 30-11-1861, komt 29-09-1877 van Hoogezand en gaat 29-04-1879 terug, woonde aan de Keppelstraat D107.
KAHREL (D94), Johannes Marinus *Esklum - Oostfriesland 14-10-1785, emeritus-predikant, overleden Dokkum 01-03-1872, gewoond aan de Stadswal D91.
KALSHOVEN (B129), Ernst A. E. *Wageningen 11-02-1856, onderwijzer, komt 06-09-1877 van Arnhem, woont in de kostschool Kleine Oosterstraat B119.
KALT (B34), Egbert Johannes *Ureterp 28-08-1861, kweekeling, komt 25-10-1876 van Utingeradeel en gaat 14-09-1877 naar Deventer, gewoond aan de Lang Oosterstraat B32.
van der KAM (A243), Johanna *Franeker 22-01-1848, gaat 12-05-1870 naar Oostdongeradeel (Aalsum).
KAMPINGA (D152), Reina *Groningen 09-06-1814, gehuwd met Reinder van der Wiel * Dokkum 21-10-1821, arbeider, gewoond aan de Stroobossersteeg D145.
KARPER (B50), Schelte *Dokkum 10-11-1805, schoenmaker, gewoond Lange Oosterstraat B46 (armhuis).
KAIJZER (A156), Antje *Hallum 05-01-1838, gehuwd met Jan Idzes Kisjes, *Hommerts 07-10-1833, rijkscommies, gaan 02-01-1872 naar Opsterland, woonden in de Anjelierstraat A152.
KEESKAMP (A30), Catarina *Leeuwarden 19-08-1819, dienstmeid, woonde Grote Breedstraat A30.
KEL (C296), Jan *Meppel 20-04-1847, sigarenmaker, komt 06-11-1871 van Meppel en gaat 10-04-1874 naar Zwolle, gehuwd met Matje de Groot, *Meppel 28-12-1846, woonden aan de Oranjewal C273.
KETNER (A21), Pieter *Middelburg 29-04-1849, weduwnaar, apotheker, komt 02-02-1879 van Den Haag en gaat 11-07-1879 naar Utrecht, woonde aan de Grote Breedstraat A2.

KETZER (B144), Elisabeth *Leeuwarden 30-07-1849, komt 22-03-1870 van Groningen, schoonzuster van Hendrik Asman, woonde aan de Oostersingel B135.
KISJES (C108), Ids Johannes *Gorredijk 23-11-1854, klerk, komt 24-07-1878 van Beetsterzwaag en gaat 27-08-1878 naar Doniawerstal, woonde in de Nauwstraat C99.
KISJES (A156), Jan Idses *Hommerts 07-10-1833, rijkscommies gaat 02-01-1872 naar Opsterland, woonde in de Anjelierstraat A152.
KIVET (C17), Jantje *Schiermonnikoog 30-08-1803, overleden Dokkum 15-03-1876, gehuwd met Jan Cremer, *Groningen 18-08-1803, overleden Dokkum 17-09-1874, doopsgez., arbeider, woonden aan de Hoogstraat C18.
KLEIN UBBINK (A26), Johanna Geertruida *Amsterdam 13-08-1858, RK, winkeljuffrouw, komt 07-07-1876 van Leeuwarden en gaat 08-12-1876 terug, woonde bij Ignatius Julius Kuhlman aan de Grote Breedstraat A26.
KLIP (B200), Aukje Arjens *Ameland 31-12-1853, doopsgez., dienstmeid, komt 11-05-1878 van Holwerd, ze woonde aan de Lange Oosterstraat B45.
KLOEKE (B129), Willem *Zwolle 24-06-1852, hulponderwijzer, komt 30-07-1874 van Arnhem en gaat 19-05-1876 naar Baarderadeel, woonde in de kostschool Kleine Oosterstraat B119.
KLOEN (D84) Johannes, *Rotterdam 26-03-1855, pakhuisknecht, gaat 28-07-1870 terug naar Rotterdam, woonde aan de Stadswal D83.
KOEN (C296), Isaäc *Amsterdam 29-01-1840, sigarenmakersknecht, komt 04-08-1870 van Amsterdam en gaat 31-10-1871 terug, woonde aan de Oranjewal C273.
KOENSTRA (A74), Aafke *Kollum 08-11-1803, overleden Dokkum 04-10-1875, weduwe.
KÖLLER (A26), Paulina *Leeuwarden 22-06-1843, winkeljuffrouw, komt 14-02-1870 van Leeuwarden en gaat 24-02-1871 terug, woonde bij Ignatius Julius Kuhlman aan de Grote Breedstraat A26.
KONNEMAN (C309), Johannes Philippus *Groningen 27-11-1832, gasfitter, komt 31-08-1875 van Groningen, gehuwd met Antonetta Allegonda Boelens *Aduard 06-05-1834, ze woonden aan de Westersingel C122.
KOPPIUS (D107), Sybrandus Johannes *den Ham 31-05-1854, leerling der latijnseschool, komt 23-08-1870 van Groningen en gaat 19-10-1874 terug, woonde aan de Keppelstraat D107.
KROEGER (A112), Johan *Franeker 1847, schilder, gaat 30-11-1870 naar Lioessens, was schilder bij A. Bontekoe aan de Oranjewal C108.
KROON (A7), Kornelia Martens *Dokkum 14-09-1823, gehuwd met Pier Nammens Osinga, schipper, woonden aan de Hoogstraat A7.

KRÜGER (C96), Jelle *Leeuwarden 06-09-1843, rijksambtenaar, komt 01-12-1873 van Maastricht en gaat 04-03-1874 naar Dantumadeel, woonde aan de Nauwstraat C89.
KNUFMAN (B192), Pieter Bernardus *Woensdrecht 11-12-1836, commies, gehuwd met Jantje Puper, *Vledder 18-04-1846, komen 01-05-1872 van Lonneker en gaan 04-50-1876 naar Weststellingwerf, ze woonden aan de Kleine Breedstraat A114.
KUBBENGA (B79), Helena G. M. *Groningen 02-04-1853, naaister, komt 06-04-1876 van Oude Pekela en gaat 04-03-1879 naar Nieuwe Pekela, woonde aan de Hoogstraat A74.
KUHLMAN (A26), Ignatius Julius *Leeuwarden 16-07-1844, RK, manufacturier, komt 06-05-1870 van Leeuwarden en gaat 15-07-1874 terug, woonde aan de Grote Breedstraat A26.
KUNNEN (B91), Hendrik *Norg 22-04-1853, boekbinder, komt 19-05-1877 van Franeker en gaat 03-08-1878 naar Assen, woonde in de Gasthuisstraat A86 bij kleermaker Kiestra.
KUUIJSWIJK (D289), Antje *? 20-01-1812, gehuwd met Pieter van Duyzen *Leeuwarden 29-09-1817, overleden Leeuwarden 1882, kamerbehanger, komt 10-05-1871 van Tietjerksteradeel en gaat 05-05-1873 naar Dantumadeel, woonde aan de Stadswal D259.
KUUR (C34), Andries *Dronrijp 13-04-1850, boereknecht, komt 13-06-1873 van Stiens, woonde aan de Koningstraat C38.
MEETER (B53), Klare Jetske *Dokkum 13-08-1830, gehuwd met Jan Drewes Zijlstra, *Dokkum 27-05-1829, arbeider, woonden aan de Lange Oosterstraat B47.
de PONTHIER (A129), Geertruida Francisca *Groningen 11-06-1830, zij gaat 18-02-1874 naar Amsterdam, X Cornelis Georgius Sombeek, * Hoorn 12-05-1824, overl. Dokkum 16-11-1873, postdirecteur, ze woonden aan de Oranjewal A125.
TOMBROCK (B199), Friedrich Anton, *Munster (Pruisen) 14-06-1825, RK, koopman, X Wilhelmina M. Onclin, *Leeuwarden 06-12-1834. Komen 23-05-1873 van Dantumadeel en gaan 10-06-1874 naar Murmewoude. Ze hebben aan de Zoutsteeg B132 gewoond.
VISKER (B213) Aaltje, *Marum 12-05-1852, gehuwd met Jacob Jans Bonga, *Foudgum 15-07-1845, landbouwer,komt 28-03-1876 van Westdongeradeel en gaat 09-05-1877 naar Metslawier, woonde aan de Oostersingel B156.

INHOUDSOPGAVE

138	Redactioneel	E. Smits
139	Bestuurlijk	J. Dijkstra
140	Ledennieuws	J. Dijkstra
	Genealogie	
141	Kwartierstaat Ingrid de Vries	A. Glas
149	Groeten uit Amerika (deel 7: Sjoerd A. Sipma)	K. Postma
	Streekgeschiedenis	
157	Migratie in Friesland	L. Meerema
160	Een Hongaarse jongen in Friesland	D. Deuzeman
162	Grafsteen zoekt nakomelingen	P. de Haan
167	Uilke Reitses Dijkstra, liefdepreker	D. Halbesma
179	Bijten in een ijsje en bijten in het ijs	H. vd Kooi
188	Jaap Metz, een winterse oversteek	A. Staal
191	It Tichelwurk te Oostrum	L. Meerema
194	Een bijzondere stranding	P.F. Visser
196	Verhalen over Opa	F./T. Schaaper
198	De Armvoogdij (naar Ids Jousma)	E. Smits
	Varia	
148	Oproep: Leden en hun onderwerpen	Redactie
156	Vrije Kolonistendag: 1 november	W. Schackmann
159	Kopijvraag	Redactie
161	Aanbod en Vraag	Diverse
164	Introductie Ledendag te Burdaard	H. Talsma
166	Plaatsengids.nl: alle Nederlandse plaatsen !!	F. vd Hoven
197	Ingeboekt	Diverse
201	Namen, deel 9	E. Smits

In De Sneuper nummer 94, december 2009, onder voorbehoud:

Groeten uit Amerika, deel 8	K. Postma
Stamreeks Douwes Isema	J. Douwes Isema
Kwartierstaat Nyncke Riemersma	A. Glas
Avontuurlijke winterse oversteek Ameland-vastewal	A. Staal
De verdwenen kalkoven te Ezumazijl	R. Tolsma
Kooistra en Van der Kooi: eendenkooi van Ternaard	G. Mast
Tseard Aaltsjes	F. Duinstra
???	
???	